

Halk Dilinde Bir Duâ Mecmûası: Bilâl Nûrî Münâcâtı

Meliha Yıldırım SARIKAYA*

Özet

Eski Türk edebiyatı ürünlerinden olan münâcât, ibâdet/duâ ile edebiyâtın keşiştiği noktadadır. Bu sebeple münâcâtlar, bazı duâ mecmûalarına da girmiştir. İbâdeti edebiyat ile süsleyen bu tür neşirlere halkın ziyâdesiyle rağbet gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu makalenin konusu, bu türün tipik örneklerinden olan ve XIX. asrın sonlarında yayımlanan Bilal Nûri Münâcâtı'dır. Söz konusu kitapçık ayrıntılı şekilde tanıtıldıktan sonra şekil ve muhtevâ bakımından incelenmiş, ayrıca metnin tamamı transkripsiyon alfabesine aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: duâ, münâcât, halk kültürü, dinî edebiyat, Bilâl Nûri.

Abstract

A Prayer Treatise For the Public: *Munâdjât of Bilal Nûri*

As a product of Old Turkish Literature, *munâdjât* is common for prayers and literature. So *munâdjâts* are recorded to the some collections of prayers. It can be understood obviously that people admired these publications which adorn prayers with literature to a great degree. The subject of this paper is *Munâdjât of Bilal Nûri* one of the typical pieces of this genre, printed in the XIXth century. In this paper, particular information about this booklet will be given, the text will be reviewed as form and content. In addition, all of the text will be written in transcription.

Key words: Prayers, munâdjât, folk culture, religious literature, Bilal Nûri.

Giriş

Duânın edebiyâtımızdaki bir karşılığı da münâcâttır. İlgili âyetlerin âmir hükümlerine bakıldığında duânın dinî bir vecbe¹ olduğu da söylenebilir. Kur'ân-ı Kerim'de duânın gerekliliği kadar mâhiyeti ve nasıl

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (melihasarikaya@gmail.com)

¹ "Bana duâ edin, duânıza cevap vereyim." (Mü'min, 40/60) âyetindeki ifâdeden duânın bir emir/tavsiye olduğu anlaşılmaktadır. "Duânız olmasa Rabbim size ne diye değer versin!" (Furkan, 25/77) meâlindeki âyet, duâya teşvik konusunda etkili olduğu kadar duânın Hak Teâlâ katındaki kıymeti konusunu da ihâs etmektedir.

duâ edileceği de anlatılmış, duâ edenin bürüneceği ruh hâli dahi tasvir edilmiştir: “Rabbimize yalvararak ve içtenlikle duâ edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez”² (A’râf, 7/55). Âyet-i kerîmedeki “O, haddi aşanları sevmez” ibâresi bir yönüyle duâ ve münâcâtın çerçevesini de belirlemektedir; edep dâiresi içerisinde ve özenli bir üslûpla duâ edilecektir. Böylece duâ, münâcât adı altında edebiyâtın da konusu hâline gelmektedir. Münâcâtın sözlük anlamı, âyette târifini bulan tavrıyla alâkalı olup “fısldamak, fısldaşmak ve bir sırrı paylaşmak”tır. Kelimenin edebiyat terimi olarak kazandığı anlam da çok farklı değildir; Allah’a yakarış maksadıyla kaleme alınan manzûm ve mensûr eserlere münâcât denilmektedir.³

İslâm kitap telifi geleneğinde yeri veya sırası, “hamdele”ye (besmele-hamdele-salvele) karşılık gelen münâcât, edebî tür olarak Eski Türk edebiyatının aslî ürünlerindedir. Divânlar ve mesnevîlerde münâcâtlar, ekseriyetle müstakilen, bazen de tevhîd içerisinde bir bölüm olarak yer alırlar. Manzûm münâcâtlar için kasîde, mesnevî, terki-bend ve tercî-bend gibi nisbeten hacimli formlar daha çok tercih edilmekle birlikte, gazel, kıt’a, rubâî vb. diğer nazım şekilleri de kullanılmıştır. Özellikle “yâ Rab” redifiyle söylenen gazellerin pek çoğu, münâcât türünün örnekleri arasında sayılabilir. Muhtevâları gereği ilâhîlerin de pek çoğu münâcâtlar içerisinde mütâlâa edilmektedir.⁴ Sadece münâcâtların toplandığı mecmûlalar da vardır. Bu birikime mensûr münâcât örnekleri de eklendiğinde edebî tür olarak münâcâtın ve dolayısıyla duânın, dinî-tasavvufî edebiyâtın temel konularından olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Eski edebiyâtımızda münâcâtlar dışında duâ içerikli başka şiirler de vardır. Her şeyden önce kasîde formunun olmazsa olmaz unsurlarından birini, “duâ” bölümlerini hatırlamak gerekir. Ayrıca doğrudan “duâ-nâme” adıyla literatüre geçen bir tür vardır ve bu metinler daha ziyâde bir başkası için edilen duâlardan oluşmaktadır.⁵ Münâcât ile benzer muhtevâdaki şiirler duâ-nâmelerden ibâret olmayıp “tazarruât, niyaz-nâme, istimdâdiyye, tevbe-nâme, istiğfar-nâme ve ilticâ-nâme” adı altında⁶ pek çok manzûm metin ile duâ, edebiyât dâiresine dâhil olarak edebî metin vasfı da kazanmıştır.

² Aynı sürenin 180. âyetinde ise duânın şartları, mâhiyeti veya daha açık ifadeyle duâda zikredilmesi gereken unsurlar öğretilmektedir: “En güzel isimler Allâh’ındır. O’na o güzel isimleriyle dua edin ve O’nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır.”

³ Muhsin Macit, “Münâcât”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 563. Bu konuda geniş bilgi için ayrıca bkz. Abdülhakim Koçin, *Türk Edebiyatında Münâcât*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, s. 86-96.

⁴ Muhsin Macit, “Münâcât”, *DİA*, XXXI, 563-564.

⁵ Bu türün güzel bir örneği için bkz. Sebahat Deniz, “Kadıızâde Mehmed İlmî’nin Sultan IV. Murad İçin Yazdığı Manzum Duânâme’si”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 1 (2008), s. 9-40.

⁶ Deniz, a.g.m., s. 10.

Duâ içerikli edebî metinlerin mühim bir kısmı, tekke ve halk edebiyâtı ürünleri arasındadır.⁷ Bu çerçeve biraz daha genişletilecek olursa, özellikle şifâhî yoldan nesilden nesile intikal ederek günümüze kadar gelen, bir kısmı manzûm büyük kısmı secîli duâ metinlerinin tamamı olmasa da mühim bir kısmı bu cümleye dâhil edilebilir.⁸ Bu metinlerin aynı zamanda halk bilimi açısından hayli zengin malzeme taşıdıkları âşikârdır. Buradan hareketle belki bir duâ folklorundan da bahsedilebilir. Âmil Çelebioğlu, halk arasında yaygın olarak bilinen ve neredeyse birebir tekrar edilerek okunan müşterek duâ metinlerini şöyle sıralamaktadır: Çeşitli gülbanklar, yağmur duâsı, yemek duâsı, mevlit duâsı, aşûre duâsı, nazar duâsı, hac duâsı, mektep duâsı, kitap duâsı, bir işe başlama duâsı, sefer duâsı, çevirgel duâsı, battalnâme duâsı, Hızır duâsı, hatim duâsı, kayıt duâsı, yeni ay duâsı, ezan duâsı, esnaf duâsı, kadeh duâsı, yatak duâsı vb.⁹ Esâsen bu duâların büyük kısmı gülbank başlığı altında ele alınabilir. Kısaca, “merâsim duâsı” veya “yüksek sesle okunan duâ” olarak bilinen gülbank, “Çeşitli tarikat toplantılarıyla dinî, askerî, mülkî bazı törenlerde belli bir edâ veya makamla bazen topluca okunan duâ” şeklinde târif edilmektedir.¹⁰ Bu duâların pek azı günümüze kadar gelebilmiş olup unutulmuş metinlerin bir kısmı ilmî çalışmalarla kayıt altına alınmaktadır.¹¹

Gülbanklar ve diğer müşterek duâ kalıpları, duâ konusuna bir çerçeve kazandırmakla birlikte bir taraftan da duânın şahsiliği meselesine aykırı bir netice ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere geleneksel toplum yapısında en tepe noktada ve sosyal hayâta hâkim konumda bulunan din, modern toplum yapısında ferdîleşerek âdetâ kişilerin özel hayatlarıyla

⁷ Macit, “Münâcât”, *DİA*, XXXI, 565; Koçin, *Türk Edebiyatında Münâcât*, s. 42-69.

⁸ İslâm kültürü içerisinde duânın gelişim târihine bakılacak olursa başlangıçta daha çok nesir hâlindeki ifâdelerle duâ edilirken sonraki devirlerde manzûm duâların rağbet gördüğü, mesûr duâlarda da secîli ifâdelerin kullanıldığı müşâhede edilmektedir. Bkz. Süleyman Uludağ, “Tasavvufta Dua Anlayışı (Dua)”, *DİA*, İstanbul 1994, IX, 536.

⁹ Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Manzûm Dinî Eserler”, *Şükri Elçin Armağanı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1983, s. 154. Bu duâların bir kısmı sadece duâ metinlerinden ibaret olmayıp geniş ve zahmetli bir ritüel şeklindedir. Meselâ “yağmur duâsı” böyledir. Bölgeden bölgeye farklılık göstermekle birlikte sabit motifler taşıyan bu ritüelde, meselâ okunmuş küçük taşların suya/akarsuya bırakılması değişmeyen unsurlardandır. Yağmur duâsı örneklerinden bir tanesinin ayrıntılı anlatımı için bkz. Bekir Şişman, “Samsun’da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündürdükleri”, *Millî Folklor*, VIII, sy. 58 (Yaz 2003), s. 86-92. Yağmur duâsı konusunda derleme türünde pek çok çalışma vardır. Bkz. Metin Ekici, “Tire Yöresi Yağmur Duası Gelenekleri üzerine Bir İnceleme”, *Millî Folklor*, c. VII, sy. 56 (Kış 2002), s. 52. Benzer şekilde Türkçe genelde secîli veya manzûm yemek duâları da tespit edilmiştir. Bunlar arasında ev sahibi ile latife etmek, dinleyenleri eğlendirmek amacıyla yapılan duâlar da vardır. meselâ, “Karaman ovası leylek duâsı / Bu sofranın bu kadar olur duâsı” gibi veya, “Biz yedik Allah artırsın / Hızır parmağın batırsın”, veya “Ya Rabbi şükürün / Evi yıkılsın Bekir’n / Bir tas çorba getirin / Yemezsem yüzüme tükürün” gibi derlemeler için bkz. Hamiye Duran, “Sözlü Gelenekteki Yemek Dualarına Dair”, *Millî Folklor*, c. VIII, sy. 57 (Bahar 2003), s. 100-101.

¹⁰ Mustafa Uzun, “Türk Tasavvuf Edebiyatında Bir Duâ ve Niyâz Tarzı Gülbank”, *İLAM Araştırma Dergisi*, I, sy. 1 (1996), s. 71.

¹¹ Doğumdan başlamak üzere çocuğa ad koyma, sünnet olma, okula başlama ve nikâh merâsimlerine kadar sosyal hayâtın pek çok safhasında yeri olan gülbank metinlerinden bir kısmı bkz. Uzun, a.g.m., s. 81-83.

İlgili bir vicdan meselesi hâline indirgenmiş durumdadır.¹² Dinin cemiyet hayatına tesir alanı daraltılınca, cemâatin iştirâkiyle yerine getirilen bazı ibâdetlerin ifâsı konusu da en azından şekil şartları itibarıyla bu değişimden etkilenmiştir. Böylece, Hz. Peygamber'in, "ibâdetin özü" şeklinde fevkalâde vecîz bir ifadeyle târif ettiği duâ da eskiye kıyasla daha şahsî bir ibâdet hüviyetine bürünmüştür. Esâsen şekli itibarıyla çok sıkı kaidelere bağlı olmayan duâ, genel anlamda talep ve temennîlerin, bir o kadar da şükran duygularının ifadesinden ibârettir. Bu yönden bakıldığında her bir kulun gönlünden geçenleri Hak Teâlâ'ya bizzat kendi kelime ve cümleleriyle iletmesi sanki daha mâkul ve münâsip durmaktadır. Hattâ bâzen lisânın kendisi bile kalbî duânın önünde bir engel konumuna gelebilmektedir. Hal böyle iken bir başkasının kaleme aldığı duâ veya münâcâtı okumak, bu ibâdetin hakikatine muhâlif bir tutum gibi görünmektedir. Oysa İslâmî gelenekte duâ kültürü, daha farklı bir çizgide gelişmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere, aynı zamanda bir ibâdet şekli olan duâ, hem form hem de muhtevâ bakımından her şeyden önce ilgili âyetlerle belirginleştirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in duâ ile başlayıp duâ ile hitâma ermesi bile bir bakıma duâya bir çerçeve kazandırıldığı düşünmektedir.¹³ *Fâtihâ* sûresi başta olmak üzere pek çok sûre ve âyet, bizâtihi duâ cümleleri içerdikleri gibi, "kabule karın" duâların başında yine âyetle telkîn edilen duâlar gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'e tâlim edilen bâzı duâlar¹⁴ ile diğer peygamberlerin, sâlih kulların, müttakîlerin duâları, müessir/me'sûr duâ ibâreleri olarak zikredilmekte veya daha doğru bir ifadeyle öğretilmektedir.¹⁵

Kur'an-ı Kerim'le birlikte Peygamber Efendimiz'in duâları da makbûl duâlar cümlesindedir. Bu duâlar çoğunlukla meâlen değil lafızlarıyla, Hz. Peygamber'in bizâtihi seçerek telâffuz ettiği kelimelerle, biraz da bu kelimelerin taşıdığı feyiz ve berekete inanıldığı için aynen tekrar edilmiştir. Müteâkip devirlerde müteber duâlar cümlesine, Peygamber Efendimiz'in âli ve ashâbının duâları, ilmi ve irfânına itimâd olunan diğer din ve tarikat büyüklerinin duâları eklenmek sûretiyle geniş bir duâ edebiyâtı meydana gelmiştir. Âdetâ mânevî bir silsile tâkip eder gibi kayıt altına alınan bu duâlar zaman içerisinde, kimisi bâzı tarikatların

¹² Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2000, s. 360.

¹³ Burada *Fâtihâ* sûresi ile İhlâs sûresi kastedilmektedir.

¹⁴ Bu duâlar için bazıları için bkz. Al-i İmrân, 3/26-27; İsrâ, 17/80; Tâhâ, 20/114; Enbiyâ, 21/112; Mü'minûn, 23/93-94; Bakara, 2/285-289.

¹⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Şadi Eren, *Kur'anda Duâ*, İzmir: Işık Yayınları, 1994; H. Mehmet Soysaldı, *Kur'an-ı Kerime Göre Duâ*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1996; Adil Bebek, *Din ve Düşünce Açısından Duâ*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 1998; Cavit Yalçın, *Kur'an'da Duâ*, İstanbul: Vural Yayıncılık, 1998. Ayrıca bir duâ mecmûası tertip etmek, âdetâ sadaka-i câriye gibi telakkî edilmiş olup günümüzde de bu hizmet devam etmektedir. Pek çok duâ mecmûasında ise derleyenin adı, basıldığı yer ve tarih kayıtlı değildir. Bir kaç örnek vermek gerekirse, meselâ; *Duâ Mecmûası*, Dersaadet: Hulûsi Efendi Matbaası, 1343; Süleyman Ateş, *Açıklamalı Büyük Duâ Mecmûası*, Ankara: Kılıç Kitabevi, t.y.; Hüseyin Hatemi, *Duânın Anlamı*, İstanbul: Kevser Yayınları, 2006; İbn Ebî'd-Dünyâ, *el-Ferec Ba'de's-Şidde* (Hadislerde Sıkıntudan Kurtuluş), trc. Yıldız Alkan, İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2008.

hususî evrâdı kimisi daha umûma yönelik metinler olmak üzere tertip edilmiş, bu şekilde farklı duâ mecmûaları ortaya çıkmıştır.¹⁶

Farz olan ibâdetlerin ifâsında bile dolaylı da olsa günlük hayâtı tanzîm ve disipline etmek gibi dünyevî faydaların müşâhede edildiği İslâm dininde duâ, zaman, mekân ve esbâb-ı mûcibe bakımından da diğer ibâdetlere nazaran daha serbest bir alanda bulunmaktadır. Hayâtın getirdiği pek çok farklı durumda, biraz da hâdiselere karşı bir tür tahammül yöntemi olarak gelişen geniş bir duâ edebiyâtı mîrâsı söz konusudur. Bu duâ metinlerinin ve hattâ duâ gerekçelerinin büyük kısmı, ilmi ve tâati ile mârûf olan imâm Ali Zeynelâbidîn'e isnâd edilmektedir. Ondak naklen gelen ve "Sahîfe-i Seccâdiye" adıyla literatüre giren eseri, bir duâ mecmûası muhteviyâtındadır. Duâ konularına göre tasnif edilen bu mecmûada meselâ; önemli bir mesele veya üzücü bir durumla karşılaşıldığında okunacak duâ, zulme uğranıldığında veya zâlimlerin hoş olmayan bir davranışı karşısında okunacak duâ, kuraklık ve kıtlıktan sonra yağmur için okunacak duâ, anne baba hakkında duâ, çocuklar hakkında duâ, rızık azaldığında okunacak duâ, hilâle bakıldığında okunacak duâ, ramazan ayıyla vedâlaşma duâsı vb. çok çeşitli hâdiseler ve keyfiyet karşısında okunacak duâlar mevcuttur.¹⁷

Duâ mecmûaları içerisinde Edirne Müftüsü Fevzi Efendî'nin çeşitli merâsimlerde - meselâ okul açılışları, bed'-i besmele merâsimleri, imtihan öncesi, sanatkârların ustalık kalfalık merâsimleri vb. durumlarda - okunacak duâları ihtivâ eden eseri de içerdiği folklorik unsurlar sebebiyle kıymetlidir.¹⁸ Bu yönüyle duâ mecmûalarını, ümmetin üzerinde ittifak ettiği müşterek metinler olarak görmek de herhalde yanlış olmaz. Benzer şekilde şiiir formundaki duâların da birbirinden farklı, fakat hayli geniş bir kesimin alâkasına mazhar olduğu, bu tür neşriyâtın gördüğü rağbetten anlaşılmaktadır. Dilimizdeki "duâ müşterektir" cümlesi, duâ kapsamına dâhil edilen konu ve şahıs dâiresinin genişliği kadar, duâ metinlerinin müşterekliğine de işâret etmektedir.

Konusu duâ olan edebî metinler ve dolayısıyla münâcâtlar, sanatkârin hususî yakarışı olmaktan fazla bir tesir alanına sâhiptir. Edebî dil kullanarak duâ eden bir şâir, ister istemez kendisinin dışındaki muhtemel okuyucunun da sözcüsü durumuna yükselmekte, duâ ifâdeleri

¹⁶ En bilinen derlemelerden bir tanesi, Ahmed Ziyâeddin Nakşibendî Gümüşhânevî'nin tedvîn ettiği mecmûadır: *Mecmûatü'l-Ahzâb* (I-III, y.y., t.y.). Bir diğeri *Salât-ı Meşîşîyye* şerhidir (İsmail Hakkı Bursevî, *Varlığın Dili: İbn Meşîş Salavâtı ve Şerhi* (Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş), haz. M. Nedim Tan, İstanbul: İz Yayıncılık, 2010).

¹⁷ *Sahîfe-i Seccâdiye İmam Zeynelâbidîn Aleyhisselâm'dan Duâlar*, trc. Murtazâ Turâbî, Kum: Sekaleyn Yayınevi, 1380/2001, s. 77-79, 111-115, 139-141, 179-193, 213, 289-291, 303-321.

¹⁸ Bu kitap aynı zamanda bilinen ilk Türkçe duâ mecmûalarındandır. Bkz. Mustafa Uzun, "Edirne Müftüsü Fevzi Efendî", *DIA*, İstanbul 1995, XII, 508. Fevzi Efendî'nin, *Mevhibetü'l-Vehhâb fi Ta'birâtü'l-Elkâb* (İstanbul 1314) adlı eseri üzerinde bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bkz. Yeter Yüksel, *Türk İslâm Edebiyatında Duânâmeler ve Mevhibetü'l-Vehhâb*, yüksek lisans tezi (2005), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

şahsî olmaktan çıkarak daha kuşatıcı bir mâhiyet kazanmaktadır. Belki de bu sebeple münâcâtlarda, diğer edebî türlere nisbetle daha açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bu türde eser vermek isteyen şâirlerin ekseriyetle, belâgat gösterisinden ziyâde Allâh'a karşı samîmî hislerin ifadesini önceledikleri, hattâ edebî sanatlar konusunda bile ihtiyâtı elden bırakmayarak eserlerini mübâlâğadan olabildiğince uzak bir üslûpla kaleme aldıkları tespit edilmiştir.¹⁹ İfade tarzına hâkim olan içtenlik sebebiyle olacak bu metinleri/şiiirleri okumak yerine göre ibâdet olarak tasavvur edilmiş ve öylece yaygınlık kazanmıştır. Bu maksatla, yani daha geniş bir zümrenin âcizlikleri, mahrûmiyetleri ile beklentileri ve taleplerini dile getiren, dolayısıyla okuyan kişinin kendi hâli ile paralellik kurabildiği müstakil münâcât ve duâ kitapçıkları mevcuttur. Kaleme alındığı cemiyetin müşterek hissiyâtına ayna tutmak konusunda temsil vasfını hâiz olduğu anlaşılan bu kitapçıklardan bir tanesi, Bilâl Nûrî imzâsıyla neşredilen *Münâcât*'tır.

Bilâl Nûrî Münâcâtı

İbâdetin esâsı olarak târif edilen duâ ile edebiyâtın buluşma noktasında duran ve esâsında *Münâcât* adıyla neşredilmesine rağmen küçük boy bir duâ mecmûası olan bu kitapçığın tam künyesi şöyledir: Bilâl Nûrî el-Hâc Şeyh-zâde, *Münâcât*, [İstanbul] 1303 [1886]. Bu ilk neşirden sonra sırasıyla 1326 [1909], 1327 [1910], 1330 [1912] tarihlerinde yeniden basılmış olan eserin bir baskısı da târihsiz olup toplamda beş defa yayımlandığı tespit edilmiştir.²⁰ Bütün neşirler taş baskısıdır, yani yazıldığı şekilde baskıya girmiştir. İlk baskının şekil özelliklerine bakılacak olursa, kapaklar da dahil olmak üzere –onlara da numara verilmiştir- 32 sahîfededir. İyi bir hattatın kaleminden çıktığı anlaşılan kitapçık, hareketli nesihle, her sahîfede on satır olacak şekilde yazılmıştır. Yazılar cedvel içine alınmış olup başlıklar basit motiflerle belirginleştirilmiştir. Cep boyutunda basılan kitapçığın ölçüleri; 12x8'e 10x6'dır.

Münâcât'ın her defâsında kaç adet basıldığı tespit edilememekle birlikte, baskı sayısının fazlalığından vaktiyle hayli rağbet gördüğü, sevilerek okunduğu anlaşılmaktadır. Bugün hâlâ husûsî kitaplıklarda nüshaları bulunmaktadır.²¹

¹⁹ Koçin, *Türk Edebiyatında Münâcât*, s. 96-98.

²⁰ M. Seyfettin Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, İstanbul: Fatih Matbaası, 1975, III, 1261; V, 2327. Kitap, H. Mustafa Varlı tarafından "Münâcât Duâsı" (İstanbul: Esmâ Yayınları, t.y.) adı altında günümüz harflerine aktarılmıştır. Bkz. http://www.esmayayinlari.com/kitap_detay.php?id=226.

²¹ Esâsen yakın zamana kadar ve hâlen halk arasında eski harflerle basılı ve yazılı her metne ayrı bir hürmet gösterildiği mâlûmdur. Burada yeri gelmişken, *Bilâl Nûrî Münâcâtı*'nın da benzer şekilde, ekseriyetle *Mushaf* sahîfeleri arasında muhâfaza edildiğine bizzat şahit olduğumu söylemeliyim. Babaannem Emine (Yıldırım) Hanım, doğrudan *Münâcât* adıyla zikrettiği bu kitapçığı özellikle Cuma günleri ezân ile salâ arasında, Yâsîn-i Şerîf ve devâmında okunması teâmül hâline gelen sürelerden sonra, şartlar uygun olduğunda yüksek sesle, hepimizin duyacağı şekilde okurdu. Metin hareketli nesihle yazıldığı için babannem de zannedirim Osmanlıca okuduğunun farkına varmadan, Kur'an tilâvetinin devamı şeklinde *Münâcât*'taki ilk iki şiiir, Arapça bir metin gibi okurdu. Tamâmen imlâya

Eserin müellifine gelince, Bilâl Nûrî ismi, *Özege Kataloğu*'na müellif ismi olarak işlenmiştir.²² *Münâcât*'ın ilk sahîfesinde, "İşbu *Münâcât* nâm kitâb müderrisîn-i kirâmdan Konyalı şeyh-zâde el-hâc Bilâl Nûrî Efendi tarafından ihvân-ı dîne yâdigârdır." kaydı mevcuttur. Kitapçığın iki şiirle başladığına bakılacak olursa, Bilâl Nûrî'nin şâir olduğunu düşünmek gerekir. Ne var ki tezkireler Bilâl Nûrî adında bir şâirden bahsetmemektedir.²³ Diğer taraftan kitapçık sadece münâcât(lar)dan ibâret değildir. "*Münâcât*" başlığını taşıyan iki şiirden sonra kitapçığın yarısından fazlası, halk arasında yaygın olarak okunan bâzı duâları içermektedir. Dolayısıyla kitapçık, şiirler dışındaki kısmı itibarıyla te'lif değil, derleme hüviyetindedir. Münâcâtlarda mahlas bulunmaması, şâirin (belki de şâirlerin) kimliğine dâir doğrudan bilgi sahibi olmayı zorlaştırmaktadır. Bilâl Nûrî'nin hayâtı ve şâirliği hakkında henüz bir neticeye ulaşamadığı için bu ismi şimdilik kitabın nâşiri/yayımcısı olarak görmek daha isâbetli olacaktır.²⁴

Mecmûada, ilki kırk sekiz, ikincisi on bir beyit olmak üzere iki münâcât vardır. Otuz iki sahîfenin ilk on dört sahîfesi, münâcâtlara ayrılmıştır. O sebeple olsa gerek eserin ismi ilk sahîfede yer alan tanıtım cümlesinde, "İşbu *Münâcât* nâm kitâb" şeklinde kaydedilmiştir. Diğer taraftan "*münâcât*" kelimesi burada bir edebiyat terimi / tür adı olarak değil de sadece "*duâ*" anlamıyla kullanılmış da olabilir.²⁵ Mecmûa, iki

bağlı bir kırâat olduğu için meselâ, "yüzümü" kelimesini "yüzumi" şeklinde; "şamışam" kelimesini "şamışam" şeklinde telaffuz eder, bu şekliyle *Münâcât*'ı dinlemek bize başka bir tat verir. Ayrıca yine farkında olmadan ve hayret edilecek şekilde şiirleri vezne uygun, yani taktî'li ve dolayısıyla ritümlü okuduğunu da söylemeliyim. *Münâcât* onun için sanki kırâat ibâdetinin fâtihası, tamamlayıcı unsuru gibiydi. Herhangi bir tarîkate intisâbı olmadığını bildiğimiz babaanneme *Münâcât*'ı bu şekilde okuma alışkanlığı annesinden intikal etmişti. Yâsîn'den sonra hangi münâcât ile Hakk'a niyâz edileceğinin anneden kızına bir tür mânevî miras olarak intikal etmesi, ibâdetin gelenek boyutunu göstermesi bakımından ayrıca mânidârdır.

²² *Özege, a.g.e., III, 1261.*

²³ Başlangıçta *Münâcât* şâiri olduğunu düşünerek tetkik ve teşhis etmeye çalıştığımız Bilâl Nûrî hakkında şimdilik, kitapçıkta zikri geçen; "müderrisîn-i kirâmdan Konyalı şeyh-zâde" ibâresinden başka bir bilgi bulunmamaktadır. Şeyh ve müderris olan Konyalı pederin izi tâkip edildiğinde ise bu zâtin aynı zamanda Konya müftülüğü vazifesini de ifâ eden Abdülehad Mehmed Nûrî Efendi (v. 1264/1848) olabileceği düşünülmüştür. Bkz. Yaşar Sarıkaya, *Ebu Said El-Hâdimî*, İstanbul: Kitap Yay., 2008, s. 207, 248. Bilâl Nûrî'nin pederi olan bu zât, Arapça bir vaaz ve nasihat kitabı tertip etmiştir. Kitabın yazma ve matbu nüshaları olup (Konevî Muhammed Nûrî, *El-Mev'izatü'l-Hasene*, Süleymâniye Kütüphânesi, Ali Emîri Arabî, nr. 1876; Seyyid Abdülehad en-Nûrî el-Konevî, *Mev'ize-i Hasene*, Süleymâniye Kütüphânesi, Ömer Sındal, nr. 73; el-Konevî Muhammed Nûrî, *Mev'ize-i Hasene*, Süleymâniye Kütüphânesi, Osman Huldi O., nr. 322. Ayrıca, Mehmed Nûrî Konevî, *El-Mev'izatü'l-Hasene*, İstanbul: Bahriye Matbaası, 1263) daha sonraki dönemlerde dilimize de çevrilmiştir (Seyyid Abdülehad Nûrî, *Mev'ize-i Hasene*, trc. Mehmed Can, İstanbul: Osmanlı Yay., t.y.).

²⁴ İlgili konuda görüşüne başvurduğumuz Prof. Dr. İsmail Kara kitapçıga göz atar atmaz söz konusu şahsın şâirliğinden ziyâde neşir olma ihtimâli üzerinde durmak gerektiğini, özellikle duâ kitapları neşrinde bu kabil hayrâtın pek çok örneğinin bulunduğunu söylemiş, böylece bizi belki de hiç olmayan bir şâiri aramak şanssızlığından kurtarmıştır. Bu vesîle ile kendilerine teşekkür ederiz.

²⁵ Nitekim vaktiyle pek çok duâ mecmûası, "*Münâcât*" adıyla neşredilmiştir. Meselâ bkz. İbrâhîm Edhem b. İsmâîl, *Münâcât-ı Dürri-i Sâfi*, y.y., 1311, *Münâcât-ı Erba'in*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası, 1324; Mehmed Fazlullâh Mûr Ali Baba-zâde, *Münâcât-ı Bedîa*, İstanbul: İkbâl-i Millet Matbaası, 1327; *Münâcât-ı Şerîf*, y.y., t.y.

münâcâtın sonra duâlar kısmıyla devam etmektedir. Bunlardan ilki, Yâsîn sûresindeki *mübîn* duraklarında okunan duâ olup “Duâ-i Mübîn” başlığı altındadır. Akabinde sık okunan bazı sûrelerin ardından yapılacak duâlar gelmektedir. Şiirler Türkçe olmasına rağmen bu duâlar Arapça’dır. Sûre duâları şu sırayla yer almaktadır: *Du’â-i Yâ Sîn*, *Du’â-i Sûre-i Duḥân Hâ Mîm*, *Du’â-i İnnâ Fetaḥnâ Leke*, *Du’â-i Sûre-i er-Raḥmân*, *Du’â-i Sûre-i İzâ Veḳa’a*, *Du’â-i Sûre-i Tebâreke*. Son olarak Türkçe *Uḥruc Duâsı* ve birkaç kısa duâ ile kitapçık ikmâl edilmiştir.

Mecmûa içerisinde yer alan münâcâtlar şekil ve muhtevâ özellikleri bakımından tetkik edildikten sonra kitapçıkta sıraya göre diğer duâlar hakkında kısa bilgiler verilecektir.

Birinci Münâcât

“Münâcât” başlığı taşıyan ilk şiir, besmele ile başlamaktadır. Dolayısıyla şiirin, kitapçığın genel muhtevâsına uygun şekilde, manzûm bir duâ olarak kaleme alındığı söylenebilir. Kırk sekiz beyitten meydana gelen Münâcât’ın ilk beytinde her iki mısra, “Yâ Ganî Perverdigâr” niyâzı ile tamamlanmaktadır. bu ibâre aynı zamanda şiirin redifidir. İlk beyitte ve diğerlerinde rediften önce kafiye olmayıp şiir boyunca redif, kafiye işlevini de görmektedir.

Şiir arûzun, mesnevîlerde çok kullanılan, “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla söylenmiştir. Vezin kusurları sayıca az olmakla birlikte, bazı Türkçe kelimelerde imâleler vardır. Ekseriyetle kelime sonlarına denk getirilen imâleler, mısraların âhengini bozarak kelimelerin anlaşılmasını etkileyecek derecede değildir. Genel itibarla veznin başarılı tatbik edildiği söylenebilir. Halk şiirinde de sık kullanılan bu kalıba kulaklar âşinâ olduğu için şiir, vezin bilmeyenlerce dahi taktîli okunabilmekte, dinleyenler de ritmi kolaylıkla yakalayabilmektedirler.

Söz varlığı açısından bakıldığında Münâcât, eski Anadolu Türkçesi özelliği taşımaktadır. Şiirin söylendiği tarih bilinmemekle birlikte neşir tarihi esas alınacak olursa, XIX. asra âit bir metin olduğunu kabul etmek gerekir. Oysa şiir, bu dönemde kaleme alınan edebî metinlerde örneğine fazla rastlanmayan, “ayruk, çeri, kamu, od, tamu” gibi Türkçe kelimelerle, “yarlığa, eyle-gil” gibi Türkçe fiiller bakımından hayli zengindir. Münâcât’ta yer alan tamlamalar da ekseriyetle Türkçe kaideye uygun tamlamalardır. Bununla birlikte, “âb-ı rû, dehr-i dîn, halk-ı cihân, rûz-ı mahşer, kahr-ı miḥnet” gibi, şiirin söylendiği dönemde gündelik dilde kullanılma ihtimâli yüksek olan basit yapıdaki Farsça terkiplerin sayısı da az değildir. Yine de şiir boyunca tamlamalar konusundaki hâkim tercih; “gam çerisi, bin bir ismin hürmeti, Kâbe hakkı, yerler ve gökler hakkı, tamu odu” örneklerinde görüldüğü gibi, Türkçe yapıdan yanadır. Bâzi beyitlerde, muhtemelen vurguyu güçlendirmek için aynı anlama gelen bir terkîbin hem Farsça hem Türkçe kaideye uygun şekli birlikte kullanılmıştır:

Hicr odu cânıma kâr idüp kül itdi bağırmı

Nâr-ı hicriñden halâş it yâ Ganî Perverdigâr

beytinde olduğu gibi. Oldukça yalın bir dille söylendiği görülen Münâcât'ta anlatım, “dergâha yüz tutmak, yüzü kara olmak, ayıbı yüze vurmak, ne yüz ile varmak, ecelden aman istemek, kazâdan belâdan saklamak” gibi deyimlerle yer yer konuşma diline yaklaşmaktadır. Üslûbun en belirgin vasfı içtenliğidir, denilebilir.

Genel olarak Hak Teâlâ'nın yüceliği ve kudreti karşısında kulun kendi hiçliğini idrak ederek yakarıшта bulunması şeklinde kurulan²⁶ münâcâtlar arasında *Bilâl Nûrî Münâcâtı*, daha doğrudan bir anlatıma sâhip olması yönüyle ayrı durmaktadır. Şâir hemen her beyte açık ve anlaşılır biçimde bir temennî yerleştirmeye muvaffak olmuştur. Dile getirilen taleplerin tahakkuku için ise türün diğer örneklerinde de görüldüğü üzere esmâ-i hüsnâdan konuya münâsîp şekilde seçilen; Kerîm, Rahîm, Zül'-Celâl, Rab, Hâlık, Râzık, Gaffâr, Settâr, Vâhid, Ferd, Ehad, Müste'ân gibi esmâ ve sıfatlar, şiir boyunca sıralanmıştır. Münâcât'ta zikredilen ilk esmâ, “el-Ganiyyü” olup şiirin redifi olan “Yâ Ganî Perverdigâr” ibâresinde, “Ganî” telâffuzuyla yer almaktadır. “Her şeyden müstağnî, kendi dışındaki her şey O'na muhtağ”²⁷ anlamındaki bu isme şâir, her beyitte tekrar tekrar ilticâ etmektedir.

Redifteki ikinci kelime Farsça, “mürebî / terbiye eden” anlamındaki “perverdigâr” kelimesidir.²⁸ “Ganî” sıfatıyla birlikte tekrar edilen bu kelimeyi Halil İbrahim Şener, Farsça esmâ-i hüsnâ arasında zikretmiştir.²⁹ Esâsen kelime, anlam bakımından esmâ-i hüsnâ içerisindeki

²⁶ Ağâh Sırrı Levend, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleteri*, sy. 371 (Ankara 1972), s. 37.

²⁷ Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, İstanbul 1995, XI, 414. Bu ilâhî isim ayrıca, Hak Teâlâ'nın mahlûkata, özellikle insanlara karşı ilgisiz ve ihtimamsız davranmadığı anlamını taşımaktadır. bkz. Metin Yurdağır, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1996, s. 234. Bu ismin, İbn İsâ Saruhânî'deki (*Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, haz. Numan Külekçi, Ankara: Akçağ Yayınları, 1999, s. 138) manzûm şerhi de şöyledir:

*Ganî ismi kime olursa pişe
Ki muhtâc olmaya halka hemîşe
Gönül vüs'at bula sürdükce anı
Göze aldurmaya halk-ı cihâmı
Bula mansıb merâtib kadr-i 'âlî
Aça devlet hümâsı perr ü bâlı
Ola dâ'im makâmı sâye-i 'arş
Gönül ola atmun ayağına ferş
Binalmışdur şumârı vakt-i hurşid
Düni kadr ola meşgûlün günü id*

²⁸ “Perverdigâr” kelimesine sözlükte; “Besleyici, rezzâk; terbiye edici, rab, mürebî; Allâh”, karşılıkları verilmiştir. Bkz. Hüseyin Kâzım Kadri, “perverdigâr”, *Türk Lügati*, Ankara: Maârif Vekâleti, 1928, II, 35.

²⁹ Esmâ-i hüsnâ orijinal olup bu ilâhî isimlerin başka dillere ancak çevirisi yapılabileceği bilindiği halde Türkçe'de ve Farsça'da, Hak Teâlâ'yı nitelemek için sık kullanılan bazı isim ve sıfatları tespit edilerek bir liste oluşturulmuştur. Bayat, Çalab, Efendi ve Tanrı gibi Türkçe isimler yanında, Farsça olup Türkçe'de de sıklıkla kullanılan, Hudâ, Yezdân, Kirdgâr vb. sıfatlar arasında Perverdigâr da bulunmaktadır. Bkz. Halil İbrahim Şener, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâ-i Hüsnâlar*, doktora tezi

“Rab” ismine, daha doğru ifâdeyle “Rab” sıfatına yakın durmaktadır.³⁰ Rab kelimesi ise hepsi Hak Teâlâ için olmak üzere, “mâlik, seyyid, idâre eden, terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren, ıslâh edip geliştiren, ma’bûd” anlamlarında kullanılmaktadır.³¹ Rab sıfatını “perverdigâr” kelimesinin tam karşılığı olarak görmek, iki kelime arasındaki nüansların dikkatten kaçmasına sebep olacağı için konuya biraz daha ihtiyatla bakmak gerekmektedir. Kullanım alanlarına tekrar bakıldığında perverdigâr kelimesinde, ihtiyaçları karşılamak, mahlûkâtı besleyip yetiştirmek anlamlarının biraz daha öne çıktığı görülmektedir. Bu yönüyle meselâ, “bedenlerin ve ruhların gıdâsını yaratıp veren” mânâsındaki “Rezzâk”³² esmâsı da perverdigâr kelimesinin karşılığı olarak düşünülebilir. Belki de en doğrusu Perverdigâr’a esmâ-i hüsnâdan bir karşılık bulmaya çalışmadan kelimeyi şâirin zikrettiği şekilde tasavvur etmeye çalışmaktır. Her hâlükârda şâirin tekrar ettiği iki esmâ, yâni Ganî ve Perverdigâr, bir yakarış şiiri için fevkalâde isâbetli tercihlerdir.

Münâcât’ın dikkat çeken bir husûsiyeti ise benzer örneklerin çoğunda görülen aksine, girizgâh kısmının bulunmayışıdır. Daha ilk beytin ikinci mısırândan itibaren isteklerini sıralayarak doğrudan tazarrû ve niyâz faslına geçen şâir, bu ısrarlı tarzını şiirin sonuna kadar sürdürmektedir. Esâsen Münâcât sadece bu yönüyle bile, yâni neşir tarihi itibâriyle yüz yirmi küsur sene önceki manzûm bir duâda dile gelen talep ve temennîleri görmek bakımından, yeterince ilginçtir. Özellikle günümüzle kıyaslandığında, geçen zaman içerisinde aynı coğrafyada ve yakın kültür ikliminde yaşamış vasatî insan tipinin temel tahassürâtı/beklentileri arasında, değişen ve değişmeyen durumları görmek bakımından da malzeme vermektedir. Burada ortalama insan derken, küçük bir duâ mecmûasının muhtemel okuru kastedilmektedir; yoksa herhangi bir neşirde muhatap alınan kitleyi bilimsel bir kesinlikte târif etmek zâten mümkün değildir. Münâcât’a bu gözle bakıldığında, tâkip edilen sıranın önem sırası olmadığı âşikâr olmakla birlikte, şâirin isteklerini şu sırayla dillendirdiği görülmektedir:

İlk beyitte, “Derdime dermân irişdir” umûmî yakarışıyla münâcâtına başlayan şâirin ilk husûsî talebi, “vebâ” hastalığının şerrinden emin olmaktır. Gerçekten de tarih boyunca insanlığın başına gelen büyük belâlardan olan vebâ salgınları, büyük yerleşim merkezlerini hayâlet

(1985), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 46. Farsça sözlüklerde de kelimenin bu anlamı benzer şekilde vurgulanmaktadır. Meselâ, *Ferheng-i Fârisi: Mutavassıt* (Muhammed Muin, Tahran: Müessesese-i İntişârât-ı Emir Kebîr, 1364/1985, I, 764.)’ta “perverdigâr” kelimesi, önce “mürebbi” ve “pâdişâh” kelimeleriyle açıklanmış, daha sonra husûsî olarak Hak Teâlâ’nın esmâsından olduğu belirtilmiştir. Esmâ-i hüsnâ içindeki karşılıkları ise, Rab, Hak ve Sâni’ olarak gösterilmiştir.

³⁰ Rab ismi, en meşhur esmâ-i hüsnâ rivâyeti olan Tirmizî’de bulunmamakla birlikte, İbn Hacer’in Kur’ân-ı Kerim’den derlediği doksan dokuz esmâ-i hüsnâ ile İbn Mâce’den gelen rivâyette, “er-Rab” şeklinde yer almaktadır. Bkz. Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, XI, 407, 408.

³¹ Bekir Topaloğlu, “Rab”, *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, 372.

³² Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, XI, 415.

şehirlere çevirmiş, en büyük savaşlardaki kayıplardan çok daha yüksek sayıda ölümlere sebep olmuştur.³³ Vebâya karşı mânevî tedbirler cümlesinden olmak üzere câmîlerde kesintisiz *Sahîh-i Buhârî* okunduğu, ayrıca yine toplu halde esmâ-i hüsnâ ve şifâ âyetleri okunduğu nakledilmektedir.³⁴ *Münâcât*'ın neşredildiği dönemde İstanbul'un vebâ âfetini geride bıraktığı bilinmekle³⁵ birlikte felâket hikâyeleri hâfızalarda tâzeliğini koruyor olmalı ki şâir duâya vebâ korkusunu dillendirerek başlamıştır.

Şâirin ikinci dileği daha şahsî olup “gamdan âzâd” olmak, kederden kurtulmak istemektedir. Münâcât bu beyitlerle şiire biraz daha yaklaşmıştır. Teessürü, hüznü, kendisini çepeçevre kuşatan askerlere benzeten şâir, artık üzölmek istemediğini, “kullarını sen sevindir” niyâziyla dile getirir. Aynı konuya farklı kelimelerle müteâkip beyitlerde de temas ederek meselâ mihnet kahrı çekmek istemediğini söylemiştir. Bir diğere şikâyet konusu, kargaşa sebebi olan felektir. Zamandan, daha doğrusu zamânenen ve felekten şikâyet zâten münâcâtların müsterek konularındandır. Müşköl durumda kalmak istemeyen şâir, bütün zor işlerinin hallolmasını temennî ettiği gibi kötölüklerden de muhâfaza olunmayı istemektedir.

Münâcât içerisinde sıralanan ızdıraplar arasında, meselâ Hak'tan ayrı kalmanın kederi de yer almaktadır. Ayrılık ateşi canıma kastederek bağrımı küle döndürdü diyen şâirin istekleri sâdece dünyâ hayâtını mâmûr etmeye yönelik değildir. Her fırsatta tekrar ettiği bağışlanma talebine Hz. Peygamber'in duâlarında da göröldüğü üzere “anasını atasını” dâhil eder. Ümidini hiçbir zaman kesmeyecektir. Af ve merhamet talebinden daha güçlü bir şekilde “rûz-i mahşerde” cümle mü'min kullarla birlikte Hakk'ın “didârını” arzu etmektedir. Hak Teâlâ'nın esmâsına sığınarak, meselâ ayıp ve kusurların yüze vurulmamasını, kötölükleri emreden “nefs elinden” kurtulmayı istemektedir.

Manzûme boyunca temenniler bâzen, “Gurbete düşdüm yüzümü tütmuşam dergâhına” mısırâmında olduğu gibi birinci tekil şahıs, bâzen de “Aybımızı yüzümüze urma yârın yâ İlâh” örneğinde olduğu birinci çoğul şahıs kipiyle dile gelmektedir. Beklentilerinde dünyâ ve âhiret sırası

³³ Vebâ hastalığının Türk kültürü ve şiirindeki yansımaları için bkz. Ömür Ceylan, “Ölümün Unutulan Adı: Vebâ”, *Dergah*, sy. 182 (Nisan 2005), s. 20-21.

³⁴ Vebâ hastalığına yakalanmamak, vebâdan korunmak için *Buhârî*'den başka, Kâdî İyâz'ın *Şifâ-i Şerîf* adlı eseri ile Kudûrî'nin *Muhtasar* adlı eserinin okunduğu ve faydasının tecrübe edildiği kaydedilmektedir. Bkz. Taşköprizâde Ahmed Efendi, *Mevzûâtü'l-Ülüm*, trc. Kemâleddin Mehmed Efendi, Dersaadet: İkdâm Matbaası, 1313, I, 582, 593, 741. *Şifâ-i Şerîf*'in bu hususiyetini Mehmet Yaşar Kandemir de, İslâm dünyâsında düşman tehlikesi veya müzmin hastalık korkusu karşısında *Şifâ-i Şerîf* okunurdu diyerek vurgulamaktadır. Bkz. *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, İstanbul: Tahlil Yay., 2012, I, 32.

³⁵ Osmanlı Devleti'nde vebâ salgını üzerine yapılan bir çalışmada, Anadolu'da 1843, Mısır'da 1844'ten itibaren Doğu Akdeniz'in hiçbir yerinde vebâ hastalığının görölmediği kaydedilmektedir. Bkz. Daniel Panzac, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba*, trc. Serap Yılmaz, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1997, s. 244.

gözetmeyen şâir, bir taraftan Hz. Peygamber'e komşu olmayı isterken diğer taraftan belâlardan ve kazâlardan emîn olmayı dilemekte; bir taraftan arş gölgesinde dinlenmeyi ve cenneti talep ederken diğer yandan "birkaç gün ecelden" fırsat istemektedir. Son beyitlerinde, cehennem ateşi ve kıyametin şiddetinden Allâh'a sığınan şâir, en nihâyet Hak Teâlâ'nın rahmetine sığınarak bağışlanmayı ummaktadır.

Münâcât'ın bir diğer husûsiyeti - ki bu türün pek çok örneğinde aynı özellik vardır - duâ ve isteklerin her biri için ayrı bir vesîle ittihaz edilmesidir. Vesîle, bilindiği üzere üstün konumdaki birine yaklaşmaya aracı olan şey veya kimse³⁶ olup bu teşebbüs, "tevessül" terimiyle ifade edilmiştir. İslâm kültüründe Allâh'a yaklaşmak hedefine mâruf olarak en ziyâde sâlih ameller, Hz. Peygamber ve diğer velîlerle tevessül edilmesi tavsiye edilmekle birlikte bizim kültürümüzde Hz. Peygamber dâimâ ilk sırada gelmektedir. Oysa *Bilâl Nûrî Münâcâtı*'nda yer alan tevessül unsurları, hayli çeşitlilik arz etmektedir. Şâirin gerek kendi dünyasında ehemmiyet verdiği, gerek mensûbu bulunduğu inançlar bütününe telkiniyle kabullenerek aracılığına başvurduğu mânevî unsurlara bakıldığında, her iki münâcâtta da bir tasnife tâbî tutulamayacak kadar farklı bir liste ortaya çıkmaktadır. Buna göre şâir ilk olarak Hak Teâlâ'nın bizâtili "izzeti" ve "zâtı" hakkı için, yâni kendisine kendisiyle tevessülde bulunmaktadır. Hemen akabinde gelen tevessül unsurları, ilâhî azamete ve hükümranlığa delâlet eden arş ve kürsîdir.

Bir diğer vesîle, Hz. Peygamber'dir. Hemen bütün münâcâtlarda ve tabiatıyla na'tlarda, maddî mânevî her türden beklenti için Hz. Peygamber'in "hakkı, hürmeti, yüzü suyu" vâsita kılınmaktadır. Burada da şâir, "Ol Resûl'în âb-ı rûyî hürmeti-çün yâ İlâh" mısıranda görüldüğü üzere, Hz. Peygamber'in "yüzü suyu hürmetine" her türlü sıkıntıdan kurtulmak istemektedir. Hz. Peygamber'den sonra diğer peygamberler ve velî kullar ile tevessül edilmiştir.

Münâcât'ta zikri geçen vesîlelerin sırası konusunda şâirin bir hiyerarşi tâkip edip etmediğini kesin şekilde tespit etmek mümkün değildir. Türün diğer örneklerinde de Hak Teâlâ ve Hz. Peygamber'den sonraki sıralama plansız gibi görünmektedir. Şiirin akışı esas alındığında sıradaki tevessül unsurunun, mâhiyeti bilinmemekle birlikte "ilâhî ilmi ihtivâ eden kitap"³⁷ olarak tarif edilen "levh-i mahfûz" olduğu görülecektir. "Levh-i mahfûz hakkı-çün hâcetim eyle revâ" diyen şâir, duâlarda dâimâ geniş kapsamlı bir talep olarak yer bulan "hâcet" kelimesini, ikinci mısırada "hasret kaldığına kavuşmak" şeklinde açmakta veya aksine daraltarak tahsîs etmektedir. Levh-i mahfûzun kaderle ilgili bir yönü de olduğu için, herhangi bir temennîye kaderi vesîle kılmak,

³⁶ Yusuf Şevki Yavuz, "Tevessül", *DİA*, İstanbul 2012, XLI, 6.

³⁷ Yusuf Şevki Yavuz, "Levh-i Mahfûz", *DİA*, Ankara 2003, XXVII, 151.

biraz da hayırlı kaderle buluşmak gibi bir anlama gelmektedir. Bu yönüyle levh-i mahfûzun müessir bir tevessül unsuru olduğu söylenebilir.

Bir sonraki tevessül unsuru, Kâbe'dir. *Ka'be hakkı-çün ki bünyâd eylemiş anı Halîl* mısırâyla şâir, yeryüzünün kadîm mâbedi Beytullâh vesîlesiyle Hz. İbrâhîm'i de duâsına aracı kılmıştır. İslâm kültüründe başlı başına bir hüviyete sâhip olan Kâbe, edebiyâtın da konularındandır.³⁸ Ayrıca toprağı, eşiğı, rengi, örtüsü vb. yönleriyle pek çok şiirde teşbih ve istiâre unsuru olarak yer almıştır. Burada ise şâir, Allâh'ın kendisini muhâfazası için Kâbe'nin tavassutunu istemektedir. Şâir daha sonra benzer şekilde Kur'an-ı Kerîm'i ve İslâm'ın kuşatıcı/kucaklayıcı yüzünün bir tezâhürü olarak dört kitâbı vesîle ittihâz etmiştir; *Muştafâ'ya viridiğîn Kur'an-ı a'zam hakkı-çün* ve *Dört kitâbın hakkı-çün yâ Vâhid ü Ferd ü Ehad* mısralarında görüldüğü üzere.

Münâcât'ta ayrıca on sekiz bin âlem, ay ve güneş, yerler ve gökler gibi her dâim insanoğlunun hayal ve zihin dünyâsına tesir eden kozmik unsurlar da tevessül unsuru olarak zikredilmiştir. On sekiz bin âlem hakkı için münâcâtın kabul olmasını isteyen şâir, Hak Teâlâ'nın kudretiyle devr ettiğini beyân ettiği ay ve güneş hürmetine de her türlü sıkıntıdan kurtulmayı ümit etmektedir. Son olarak yine Hz. Peygamber'le tevessülde bulunan şâir, kıyâmetin şiddetinden Allâh'a sığınmakta ve sonrasında "Muştafâ'ya sen bağışla" diyerek Hz. Peygamber'in şefâatine sığınmaktadır.

Münâcât'ın tamâmına hâkim olan his, derin bir samîmiyettir. Üsluptaki yalınlık ve her mısırâda görünür hâle gelen mutlak teslîmiyet duygusu, manzûmeyi edebî metinden çok duâ metni konumuna getirmektedir. Şâir dünyâ hayâtındaki küçük kederlerden büyük salgın hastalıklara; âhiret hayâtına dâir ayrıntılardan cehennem azâbına kadar hemen her türden korku ve beklentisini Münâcât'ta dillendirmiştir. Hâkim olan bir diğer duygu ise ümit olup "kesmezem senden ümîdim" ifâdesinde görülen emniyet duygusu, bütün şiiri kuşatmıştır. Her ne kadar şiir boyunca tevessül unsurları sıralansa da şâirin doğrudan doğruya Hak Teâlâ'nın rahmetine, merhametine, inâyetine, hıfzına, muhâfazasına, fazlına, lutfuna, keremine ilticâ ettiği, âdetâ konuşur gibi içten ve ısrarla yakarıştâ bulunduğu beyitler de yekûn tutmaktadır.

Münâcât, şiiri okuyan, yazan ve dinleyenlere duâ ile son bulmaktadır. Buradan şiirin, herkesin tek tek okuyacağı bir duâ olmaktan ziyâde, bir cemâat içerisinde yüksek sesle okunması niyetiyle kaleme alındığı sonucu da çıkabilir. Yâni şâir, okuyan kadar dinleyenleri de muhâtap kabul etmiş, sanki şiiri müşterek bir duâ şeklinde kurgulamıştır.

³⁸ Edebiyatımızda Kâbe hakkındaki manzûm eserler için bkz. Ahmet Karataş, *Türk İslâm Edebiyatında Manzûm Menâsik-i Haclar ve Nâli Mehmed Efendi'ye Atfedilen Menâsik-i Hac*, yüksek lisans tezi (2003), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İkinci Münâcât

Mecmûadaki ikinci şiir de “Münâcât” başlığı altındadır. İlk şiire göre daha kısa olup on bir beyitten ibârettir. Aynı vezinde, arüzun, “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla söylenmiştir. Kafiye düzeni aa, ba, ca... şeklinde olup kafiye, “elif” harfiyle sağlanmıştır. Nazım şekli tam olarak tefrik etmek mümkün olmamakla birlikte kafiye örgüsünden hareketle kasîde veya gazele yakın olduğu söylenebilir. Ne var ki ilk şiirde olduğu gibi bu Münâcât’ta da mahlas yoktur. Gerçi bu bir nakîsa değildir. Her şiirde mahlas bulunacak diye bir zarûret olmadığı gibi bâzen şâirler, manzûmelerinin umûma mâl olması için kasten mahlaslarını zikretmeyebilirler. Mecmûayı tertip eden Bilâl Nûrî, bu şiirin de ya şâiri veya her iki şiirin de sâdece nâşiridir. Daha doğrusu yeni bir bilgiye ulaşıncaya kadar bu öngörü, bir ihtimal olarak kalmaya devam edecektir.

İkinci Münâcât da açık, anlaşılır ve sâde bir dil ile söylenmiştir. Birinci Münâcât’a nisbetle muhtevâ bakımından şiirden ziyâde duâya yakın durmaktadır; hattâ bir çeşit koruyucu duâ olarak da tanımlanabilir. Üçüncü tekil şahıs kipiyle başlayan şiir, birinci tekil şahıs diliyle tamamlanmıştır. Evvelâ ömür ve rızık bereketi isteyerek münâcâtına başlayan şâir, akabinde hemen her devirde geçerliliği olan temel korkular ve felâketlerden Allâh’a sığınmaktadır. Uzak kalmak istediği ahvâle bakılacak olursa; öncelikle düşmanların ve hasetçilerin şerrinden emîn olmak istemekte, akabinde hânesinin ve tabiatıyla hâne halkının cümle âfetlerden uzak olmasını dilemektedir. Her türlü kazâ ve belâlardan Allâh’a sığındıktan sonra ruh beden sağlığının muhâfazasını temennî etmektedir. Bağışlanma ve şefaât taleplerinin ağırlıkta olduğu ilk Münâcât’a göre isteklerin daha dünyevî konulara münhasır olduğu görülmektedir. Bu Münâcât’ın asıl husûsiyeti, arzu ve isteklerini ilk birkaç beyite sığdıran şâirin hemen akabinde kesintisiz bir tevessül listesi tanzîm etmesidir. Böylece, kutsal tanıdığı ve kıymetli bildiği şeylerle duâsını tahkîm etme yolunu seçmiştir.

Şâir öncelikle esmâ-i hüsnâ ve esmâ-i Nebî ile, yâni Hak Teâlâ’nın ve Hz. Peygamber’in bütün güzel isimleriyle tevessülde bulunmaktadır. Daha sonra husûsen “ism-i a’zam” ile tevessül etmiştir.³⁹ Kütüb-i mukaddeseyi, “yüz dört kitâbı” vesîle olarak zikrettikten sonra müteâkip beyitte Hz. Peygamber’in tertemiz şerâti ve Hak Teâlâ’nın kanunu olarak tavsîf ettiği Kur’ân-ı Kerîm ile tevessülde bulunmuştur. Daha sonraki sıralama genel olarak duâlarda gördüğümüz şekildedir. Diğer

³⁹ İsm-i a’zam bilindiği üzere, Allâh’ın yüzlerce/binlerce esmâsı arasında en büyük olduğu kabul edilen isimdir. Bu bilginin sadece peygamberlere ve kâmil evliyâyâ verilmiş olduğu kabul edilmektedir. İsm-i a’zamın te’sir kuvveti fazla olduğu için zaman içerisinde ehil olmayan kimselere beyânının “helâl” olmadığı kanâati gelişmiştir. Bkz. Taşkoprîzâde Ahmed Efendi, “İlmü’t-Tasrîf bi’l-İsmi’l-A’zam”, *Mezûâtü’l-’Ulûm*, trc. Kemâleddin Mehmed Efendi, II, 245. Zâten ism-i a’zam üzerinde bir ittîfak da bulunmamaktadır. Bekir Topaloğlu bu konudaki görüşünü, “Mânâ ve şümûlünün genişliği sebebiyle bu özelliği taşıyacak bir isim varsa o da lafza-i celâldir” cümlesiyle belirtmiştir. Bkz. Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DİA*, XI, 410.

peygamberler ile Allâh'ın velî kullarını birlikte zikreden şâir, Hz. Peygamber'in ehl-i beyti ve ashâbının hürmetine duâsının kabul edilmesini istemektedir. Şiirin sonuna kadar bu şekilde devam eden tevessül listesindeki diğer isimler arasında Hz. Hızır ve İlyas ile semâvâtın ve arzın mânevî büyükleri olarak tavsif ettiği ricâlullâh ve kutub da yer almaktadır. Büyük pîrlerden Şâh-ı Nakş-bend, Ahmed er-Rifâî, Abdülkâdir-i Geylânî ve Mevlânâ'nın isimlerini, tek tek ve bu sırayla zikretmek sûretiyle duâsına aracı kılmıştır. Sidre ve arşı andıktan sonra nihâyet ilk Münâcât'ta olduğu gibi Kâbe'yi, Ravza'yı, Mescid-i Aksâ'yı vesîle kılarak Hak Teâlâ'ya ilticâ etmektedir. Bütün bu isimleri ve meşhur sıfatları tâdâd ettikten sonra şâir;

Yâ İlâhî işte bunlarla tevessül eyledim

Anlarıñ hürmetleri-çün ola maqbûl bu du'â

beytiyle, yâni "Ey Allâh'ım bu saydıklarımın hakkı/hürmeti için duâm kabul olsun" diyerek tevessül meselesinin altını bir defâ da kendisi çizmiştir.

Manzûm münâcâtlarda bu kadar tafsilatlı tevessül listesi görmek her zaman mümkün değilse de genel olarak Türkçe'de bu tarzda duâ etmek âdeti yaygındır. Bu duâları tertipleyenlerin isimleri ekseriyetle bilinmez. Gerçekten de pek çok duâ metninde fevkalâde kapsayıcı tevessül listeleri, hattâ vesîlelerin sıralanmasından ibâret duâ mecmûaları mevcuttur. Meselâ "Münâcât-ı Şerîf" adıyla neşredilen bir duâ kitapçığı⁴⁰ bu tür neşriyâtın iyi bir örneği olup tamâmı, tevessül unsurlarıyla doludur. Mensûr olarak kaleme alınan bu duâ, besmeleden sonra, "Evvel elif'dir, elif hürmeti-çün" cümlesiyle başlamaktadır. Meselâ, "Ol Muhammed'in okuduğu Kelâm-ı Kadîm ve kıldığı namaz ve tuttuğu oruç hürmeti-çün" denilmektedir. Yine meselâ mi'râcdan bahsederken, Hz. Peygamber'in "giydiği hulle ve bindiği burak, geçtiği mübârek menziller" hürmetine⁴¹ duâ edilmektedir. Böyle bir duâ, tevessül meselesi bir yana, bu duâyı okuyan veya iştirâk eden kişinin söz gelimi mi'râc etrafında teşekkül eden bilumum menkibe ve rivâyetlere yaklaşımını, daha doğrusu inkiyâdını da göstermektedir. Yine aynı metinde, "Arş, kürsî, levh ve kalem" gibi sıklıkla zikredilen tevessül unsurları yanında meselâ, "'âbidlerin râyihâsı", Hak Teâlâ'nın Peygamberimiz ile "söyleştiği doksan bin kelâm" hürmeti için, veya yine mi'râca dâir unsurlar arasından, meselâ "Muhammed'in 'âşık olduğu kadeh, ol kadehdeki yeşil

⁴⁰ Münâcât-ı Şerîf, y.y., t.y.

⁴¹ Münâcât-ı Şerîf, s. 2.

hat ile yazılan⁴² ibâre⁴³ dahi duâya vesile kılınmaktadır. Kültürümüzdeki menkıbevî unsurlarla duâların alanını genişleterek zenginleştiren bu anlayışın günümüz duâlarında etkili olmaması, duâ dilinde gelenek ile bağın ne denli kopuk olduğunu göstermekte olup üzerinde ayrıca durulması gereken konulardandır.

Görüldüğü üzere genel olarak duâlarda ve husûsen münâcâtlarda, maddî mânevî tevessül unsurlarının sıralanmasıyla meydana gelen listeye bir sınır getirmek pek mümkün değildir. Bu yaklaşım bâzen, meselâ Yunus Emre'nin "Dağlar ile taşlar ile..." ilâhîsinde olduğu gibi, bütün mevcûdâtı duâya dâhil etmek noktasına ulaşmaktadır ki bu tavır her şeyden önce, yönelinen her yerde Hakk'ı temâşâ kabiliyetiyle ilgilidir.

Bazı Sûrelerden Sonra Okunacak Duâlar

Kitapçıkta böyle bir geçiş başlığı bulunmamakla birlikte, "Münâcât" adını taşıyan ilk iki şüirden sonraki "temmet" kaydını müteâkip, sahîfe 11-24 arasında arka arkaya Arapça kısa duâlar yer almaktadır. İlkî hâriç her biri bir sûre ismiyle anılan bu duâların, ilk bakışta söz konusu sûrelerin ardından okunacak duâlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu duâlar, ilgili sûrelerin ehline mâlum olduğu kabul edilen husûsî faydalarını celbetmeye yönelik olup her bir duâda sûrenin muhtevâsına uygun talepler dile getirilmiştir.⁴⁴ Metin kısmında bu duâların tercümelemleri verileceği için burada ayrıntıya girilmeyecektir.

Kitapçıkta Arapça duâların muhtevâsına bakıldığında, bütün duâ metinlerinin esmâ-i hüsnâ ile örülü olduğu görülmektedir. Her bir duâda sıralanan temennilerin tahakkuku için, ilgili âyetlerin de işaretiyle⁴⁵ esmâ-i hüsnâdan seçilen güzel isimlere mürâcaat edilmiştir. Duâlarda dile getirilen taleplerin husûsiyetlerine muvâfık olarak yerli yerince ve muayyen sayıda telaffuz edilen her bir esmâ, icâbet ve merhamet kapılarının açılması için âdetâ bir şifre gibi telakki edilmiştir.⁴⁶

⁴² Rivâyete göre Hz. Peygamber mi'râcda, boşlukta asılı ve etrafında duâ yazılı bir yeşil kadeh görür ve âşık olur. Kadehin etrafındaki duânın bereketiyle yedi kat gökleri ve yüz bin hicapları geçer. Hak Teâlâ Hz. Peygamber'e yolculuğu sırasında gözüne en hoş gelen şeyin ne olduğunu suâl edince Hz. Peygamber kadehi zikreder. Hak Teâlâ, "O yeşil kim gördün, ona âşık oldun, senin nûrundur dedi. Ol duâ kim onda yazılıdır, onu ben kudret elimle yazdım..." şeklinde devam eden hikâyenin de anlatıldığı kitapçık (Trabzonlu Sakazâde Hafız İsmail, *Kadeh Duâsı*, yy., 1321, s. 3-4.), 1970'te yeniden bastırılıp hediye/hayrât olarak dağıtılmıştır.

⁴³ *Münâcât-ı Şerif*, s. 2.

⁴⁴ Gelenekte, tek tek âyetlerin, sûrelerin ve bütün olarak Kur'ân-ı Kerim'in bâzı bedenî ve rûhî hastalıklara şifâ olduğu kabul edilmiş ve bu husus ilimler tasnifine, "İlmü Ma'rifeti Havâssı'l-Kur'ân" başlığı altında girmiştir. Bkz. Taşköprizâde Ahmed Efendi, *Mevzûâtü'l-Ulûm*, trc. Kemâleddin Mehmed Efendi, II, 220. Havâss-ı Kur'ân konusundaki müteber eserlerden biri de İmâm Yâfî (v. 1366)'ye âittir (*ed-Dürri'n-nazîm fî Havâssı'l-Kur'âni'l-azîm*, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2000/1420).

⁴⁵ Allâh'ın güzel isimleri hakkındaki âyetler için bkz. A'râf 7/180; İsrâ 17/110; Tâ Hâ 20/8; Haşr, 59/22-24.

⁴⁶ Hüseyin Kurt, Elif Efendi (v. 1927)'nin *el-Bârikat* adlı eserinde duâ ve esmâ-i hüsnâ arasındaki ilgiyi şöyle kurduğunu söylemektedir: "İstedğin isimle duâ edebilirsin. Her ihtiyaç için de şifreli özel bir isim vardır. Ancak o isimle bu ihtiyaç kapısı açılabilir. Allâh'a mahsus olan isim ve sıfatlarla O'na duâ

İlk duâ, “Duâ-i Mübîn” başlığı altında olup aynı satırda; “her *mübîn*’de yedi kerre okuya” şeklinde açıklama cümlesi mevcuttur. “Mübîn” bilindiği üzere İbn Mâce’nin esmâ-i hüsnâ tasnifinde yer alan ilâhî isimlerdendir. Kur’ân-ı Kerîm’de 119 âyette zikri geçen kelime, “apaçık, açık seçik” anlamında ve “açıklayan, vuzûha kavuşturup belgeleyen” anlamlarında kullanılmıştır.⁴⁷ Yedi kısa duâ cümlesinden ibâret olan bu duâ, bugün de halk arasında bilindiği şekliyle, Yâsîn sûresindeki “mübîn” duraklarından sonra okunacak duâ olabilir. Mecmûadaki diğer duâlardan farkı “besmele” ile başlamamasıdır. Bu tespit, söz konusu duânın müstakil bir duâ olmayıp sûre-i Yâsîn’deki “mübîn”ler ile alâkalı olduğuna işâret sayılabilir.

Sûrelerden sonra okunacak duâların ilki, “Duâ-i Yâsîn” başlığı altında olup vecîz duâ cümlelerinden ibârettir. Arabiyyü’l-ibâre olmasına rağmen Arapça bilmeyenlerin dahi anlayıp iştirâk edebilecekleri türden kısa cümlelerden oluşan duânın meselâ ilk cümleleri; “Allâhümme innî es’elüke şabran cemîlen ve qalben selîmen ve lisânen zâkiren...” şeklindedir. İlk kısımda dünya ve âhirete dâir nîmetler tâdâd ve talep edilmekte olup ikinci kısımda Hak Teâlâ’nın Mücîb, Kâşif, Âlim esmâlarının açılımlarına dâir temennîler dile getirilmektedir. Duâ, Yâsîn sûresinin, “Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah’ın şânı yücedir! Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz.(36/83)” meâlindeki son âyeti ile hitâm bulmaktadır.

Üçüncü duâ, “Duâ-i Sûre-i Duhân Hâ Mîm” başlığını taşımaktadır. Bir tür “hâcet duâsı” olduğu anlaşılan bu duâda, esmâ-i hüsnâdan Mü’min, Müheymin, Müzeyyin ve Rab esmâsı ile Duhân sûresi vesîle kılınarak dileğin gerçekleşmesi istenmektedir. Müteâkibin diğer bazı ilâhî isimler zikredildikten sonra duânın okunduğu saatte dileğin gerçekleşmesi temennîsiyle duâ son bulmaktadır. Duânın hem başında hem sonunda, “tam bu saatte” anlamındaki “fî hâzihî’s-sâ’ati” ibâresi vardır; bu duâ için muayyen bir vakit belirtilmediğine göre bu saat, Duhân sûresinin okunduğu vakit olmalıdır.

Sûre duâları kısmındaki dördüncü duâ, “Duâ-i İnnâ Fetahnâ Leke” başlığını taşımaktadır. Burada sûrenin muhtevâsına uygun olarak müşkül işlerin halli, hayır kapılarının açılması ve rızık için duâ edilmektedir. Hak Teâlâ’nın Nûr, Fettâh ve Rezzâk isimleri yanında bizâtihi Fetih sûresi de tevessül unsuru olarak zikredilmiştir.

Beşinci duâ, “Duâ-i Sûre-i er-Rahmân” başlığı altındadır. Yine bir hâcet duâsı muhteviyâtında olan bu duâda esmâ-i hüsnâdan seçilen bazı isimlerle ve hâssaten “bi hürmeti hâzihî’s-sûre” ibâresinden anlaşıldığı üzere Rahmân sûresi ile Hak Teâlâ’ya ilticâ edildiği anlaşılmaktadır.

edilmelidir.” Bkz. “el-Bârikât’ta Zikir ve Duânın Psikolojik Boyutu”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 13, sy. 20 (2008), s. 189.

⁴⁷ Hidayet Aydar, “Mübîn”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 439.

Altıncı duâ, “Duâ-i Sûre-i İzâ Veķa’a” başlığı altında olup sûrenin havâssına uygun olarak hayır kapılarının açılması, kalplerin ve gözlerin hakikate yönelmesi, işlerin kolaylaşması gibi duâ ve temennilerden sonra husûsen fakirlikten kurtulmak ve helal rızık için duâ edilmektedir. Sûre duâlarının sonuncusu, “Duâ-i Sûre-i Tebâreke” başlığı altındadır. Diğerlerine göre hayli muhtasar olan bu duâda da ism-i a’zam ve Mülk sûresi hürmetine bağışlanma talep edilmektedir.

Uhruc Duâsı

Arapça olan sûre duâlarından sonra kitapçık, 24-29. sahifeler arasında yer alan bir Türkçe duâ ile, “Uhruc” duâsı ile devam etmektedir. “Hâzâ Duâ-i Uhruc” başlığı altındaki bu duâ, anlaşıldığı kadarıyla bir şifâ duâsıdır. Şifâ olacağı maddî mânevî hastalık ve rahatsızlıkların hepsi duâ metni içerisinde, duânın bir parçası olarak tek tek zikredilmiştir. Duânın dili Türkçe olmakla birlikte, her bir duâ cümlesi Türkçe’de kullanılmayan bir kelimeyle, “çık git” anlamındaki Arapça “uhruc” kelimesi ile sona ermektedir. Duânın tamamında 42 defa tekrar edilen bu kelime, aynı zamanda cümlelerin yüklemi durumundadır.

Uhruc duâsının metni, Besmele’den sonra ism-i Celâl ile; “Bismillâhi uhruc...” şeklinde başlayıp devam etmektedir. Duânın ilk yarısında, duâ için aracılıklarına başvuru tevessül unsurları sıralanmakta ve cümleler, “uhruc” tenbîhi ile sona ermektedir. Bu kısımda, savuşturulmak istenen sıkıntı belirtilmeyip sadece hangi kutsallar hürmetine kurtulunmak istenildiği söylenmektedir. Yani önceki duâ ve münâcâtlarda olduğu gibi bu duâ metninin de mühim bir kısmı, duâya vesîle kılınan mukaddeslerin sıralanmasıyla kurulmuştur. Buna göre başta lafza-i Celâl olmak üzere ilk sırada dört kitâbın isimleri tek tek zikredilmek sûretiyle, Tevrât, İncil, Zebûr ve Furkân hürmetine “uhruc” denilmiştir. Yüz yirmi dört bin peygamber ve üç yüz on üç mürselden sonra dört büyük meleğin ismi vesîle kılınmıştır. Sekiz cennet ve yedi cehennem zikredildikten sonra ay, güneş, kar ve yağmur vesîle kılınarak duâ edilmektedir. Bundan sonrasında da benzer şekilde bâzı özel isimler, yer isimleri ve bu mekânlarda yaşamış olan erenler hürmetine hastalık ve belâların defedilmesi için “uhruc” kelimesi tekrarlanmaktadır. Duâya vesîle kılınarlardan bir kısmı şu sırayla zikredilmiştir: Hârût ve Mârût; mağaralarda yatan gâziler; Şam, Bağdat ve Mısır evliyâları; Trablus, Tunus ve Cezâyir evliyâları; Zağvân ve Kırvân evliyâları,⁴⁸ Mekke ve Medîne’de yatan nebîler; Kudüs, Beytü’l-ma’mûr; dört bin dört yüz tabakât erenleri.⁴⁹ Buradan sonra yeniden Hz. Peygamber’in ismi ve arş anılmak sûretiyle

⁴⁸ Zağvân, Tunus’un güneyinde yüksek bir dağın adıdır. bkz. Şemseddin Sâmî, *Kâmüsü’l-’Alâm*, İstanbul: Mihrân Matbaası, 1311, IV, 2415. Kırvân ise yine Tunus’un meşhur bir şehri olup yaygın telâffuzu Kayruvan’dır. Hicrî 55. senede bir İslâm şehri olarak kurulan Kayruvan, uzun yıllar bölgenin merkezi konumunda kalmıştır. Şehir inşâ/binâ edildiğinde ahâlî şehre mukaddes gözüyle bakmış ve yüzyıllar boyunca müslüman olmayanların şehre girmesi yasaklanmıştır. Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, İstanbul: Mihrân Matbaası, 1314, V, 3798-3799.

duânın ikinci kısmına geçilmiştir. Bu kısımda, meselâ “şerberâşiyen kırkârâşiyen...” gibi biraz tılsımı andıran kelimeler yer almaktadır. Bu bölümden sonra Uhruc duâsı, sanki bütün bilinen ve bilinmeyen şer mihraklarına ve hastalıklara karşı mücâdele veya en azından bu türden rahatsızlıklara karşı bir tedbîr sadedinde devam etmektedir. Duâ’da tek tek zikredilen muzır unsurlardan bir kısmı şöyle sıralanmaktadır: Yel, karayel; bevâsır; bilumum perîler; baş ağrısı, göz ağrısı, bel ağrısı vb. Uhruc duâsı biraz tehditkâr cümlelerle, daha doğrusu muhtemel kötülük odaklarına karşı tehdidi andıran şu cümlelerle tamamlanmaktadır: “...Eger koyup gitmez iseñ uhruc; kara sam saña kâpasın uhruc; eger koyup gitmez iseñ uhruc; lâ havle velâ kuvvete illâ billâhî'l-’aliyyi'l-’azîm; yâ Allâh yâ Allâh yâ Allâh.”

Uhruc duâsını kimin ne zaman tertip ettiğine dâir bilgi sahibi değiliz. Benzer tarzda başka duâlar da vardır fakat onların en azından menşelerine dâir kayıtlar bulunmamaktadır. Meselâ halk arasında bilinen ve okunan duâlardan olan “Surhbâd” duâsı, on iki imâmlardan Muhammed Bâkır’a nisbet edilmektedir.⁵⁰ Uhruc duâsının bâzı kütüphanelerde, özellikle duâ mecmûaları içerisinde kayıtlı başka nüshaları olduğu görülmüştür.⁵¹ Sadece bâzı kelime farklılıkları ve imlâ hatâları dışında⁵² elimizdeki matbû metinle bu yazmaların aynı duâ metni olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu duânın vaktiyle halk arasında revaç bulduğu, rağbet gördüğü söylenebilir.

Keskin, kısa ve net cümlelerden ibâret olan Uhruc duâsı, yazıldığı ve okunduğu dönemin hastalıkları, korkuları ve genel anlamda kötülük telâkkisi hakkında da fikir vermektedir. Fakat metne hâkim olan kendinden emin üslûp ve meydan okuyucu tavır, korkular ve belâlar ne kadar büyük ve bilinemez olursa olsun, tüm bu problemlerin üstesinden gelineceğini hissettirmekte, böyle bir te’sir oluşturmaktadır. Bu biraz da

⁴⁹ Başka bir âlaka kurulamamakla birlikte duânın bu kısmı bektâşî gülbanklarını hatırlatmaktadır. Meselâ sabah gülbankında: “doksan altı bin Horasan erleri, elli yedi bin Rum sâdikları dünyâda âhirette yardımcıımız ola” şeklinde kesin rakam verilen istimdâd cümleleri bulunmaktadır. Bkz. *Gülbank ve Tercüman Mecmûası*, y.y., t.y., s. 28.

⁵⁰ Süleymâniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, nr. 136’da kayıtlı bu duânın aslı Arapça olup İmam Muhammed Bâkır b. Muhammed Takî’ye nisbet edilmektedir. Aynı mecmûa içerisinde duânın hem Arapça’sı, hem tercümesi hem de şerhi vardır (vr. 6a-9b, 10a-13b, 15b-16b).

⁵¹ Uhruc duâsının dört yazma nüshası tespit edilmiştir: Süleymâniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, nr. 136’da bir mecmûa içerisinde (vr. 14a-15b); Millî Kütüphanesi, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 3525’te kayıtlı bir mecmûa içerisinde (vr. 63b-66a); Millî Kütüphanesi, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 521’de kayıtlı küçük bir duâ mecmûası içerisinde (vr. 7b-13b). Bir diğer nüsha Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, Yazmalar, nr. 278’de kayıtlı olup müstakil bir kitapçıktır (7 vr.). Bu nüshadaki Uhruc duâsı, *Bilâl Nûrî Münâcâtı*’ndaki ve diğer yazmalardaki metinlere göre daha geniş ve ayrıntılıdır. Meselâ *Bilâl Nûrî*’deki Uhruc duâsında perilerin ikâmet ettiği dağ olarak sadece Kaf dağının adı yer alırken (Kâf tağı arındaki perilerden iseñ...), bu kitapçıkta söz konusu bölüm; “Kaf dağı ve Serendîb dağı ve Serendîl dağı ve Tûr dağı ve Zeytûn dağı ve Hıra dağı ve Arafe dağı ve Tübün dağı ve Ebî Kubeys dağı ve Hurma dağı...(vr. 4b)” şeklinde ikmâl edilmiştir. Kısacası Uhruc duâları ana hatları bakımından aynı olmakla birlikte ayrıntılarda farklılık göstermektedir.

⁵² Meselâ Millî Kütüphanesi, Yazmalar Koleksiyonu, nr. 521’deki metinde duâya adını veren “uhruc” kelimesi, duâ boyunca Türkçe bir kelime gibi tasavvur edilmiş ve yanlış olarak “خروج” şeklinde yazılmıştır.

duâya dâhil edilen yâni aracı kılınan unsurların büyüklüğünden kaynaklanıyor olabilir. Netice itibarıyla Uhruc duâsı, halk inanışları ve geleneksel şifâ bulma yol ve yöntemi açısından halkiyât alanına malzeme sağlayacak kıymette bir metindir.⁵³ Dil ve üslûbundaki orijinallik açısından da halk edebiyâtı örneklerinden sayılabilir. Halk arasında yaygın olarak okunduğu bilinen ve kısmen günümüze intikal eden bu kabil duâlar üzerinde yapılacak müstakil ve daha ayrıntılı tetkikler, halk edebiyâtı ile dinî edebiyat arasındaki müşterekleri görmek bakımından da faydalı olacak, daha genel anlamda dikkatleri, din ve edebiyât arasındaki sıkı alâkaya çekecektir.

Diğer Duâlar

Bilâl Nûri Münâcâtı''nin son kısmında, yâni 29-32. sahîfeler arasında Arapça üç duâ daha vardır. Bunlardan ilkinde herhangi bir açıklama bulunmayıp metin içerisinde Hak Teâlâ'nın Şâfi ismi sıkça tekrar edilmiştir. Şifâ âyeti olarak bilinen, "Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifâ ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz... (İsrâ 17/82)" meâlindeki âyetten sonra her türlü belâ, âfet ve hastalıklardan Allah'a sığınılmaktadır. Son iki duâ da Arapça olup bunlardan ilki, benzer şekilde maddî ve mânevî bâzı rahatsızlıklara karşı bir devâ bir reçetesi gibi tanzim olunmuştur. Bu meyanda duânın baş kısmına, "şeytan vesvesesinden ve yılan şokmasından ve nazardan emîn olmak için" şeklinde not düşülmüştür. Kitapçıktaki son duâ, "Allâh'ım ilmimi ve anlayışımı arttır" meâlindeki duâdır. Bu duânın başında da şu kayıt mevcuttur: "Kim bu duâyı her sabah yedi kerre okusa 'ilmi ziyâde ola!"

Ashâb-ı Kef

Kitapçığın sonuna, kitapçıktaki yazıya kıyasla daha küçük harflerle ve herhangi bir açıklama yapılmaksızın ashâb-ı Kef'in isimleri kaydedilmiştir. Esâsen bir duâ mecmûası olan kitapçığın bu isimlerle tamamlanması, mecmûanın muhtevâsına da uygundur. Çünkü bilindiği üzere halk arasında ashâb-ı Kef'in isimleri, âdetâ bir duâ⁵⁴ veya daha doğru bir ifadeyle koruyucu bir tılsım gibi tasavvur edilmiştir. Meselâ, ashâb-ı Kef'in isimlerinin yazılı olduğu kağıt, bir yangın yerine atılırsa yangını söndüreceği; ağlayan bebeğin yastığına konulursa bebeğin ağlamayı keseceği; doğumda zorlanan kadının doğumunun kolaylaşacağına inanılmaktadır. Ayrıca, mağara arkadaşları olarak da bilinen ashâb-ı Kef'in bulunduğu mağaraya gidip duâ edildiğinde hastalıkların şifâ bulacağına, dileklerin gerçekleşeceğine inanılır.⁵⁵

⁵³ Uhruc duâsı, eski Türklerde bir tür büyü sözleriyle tedâvî yöntemi olan "Bedik" rituelini de hatırlatmaktadır. Söz konusu oyun ve tedâvî yöntemi için bkz. Ayşe Yücel Çetin, Kadir Şahin, "Bedik", *Millî Folklor*, c. VII, sy. 14 (Bahar 2002), s. 66-67).

⁵⁴ Benzer şekilde bereket duâsı olarak bilinen Karınca Duâsı'nda da ashâb-ı Kef'in isimleri vardır.

⁵⁵ Halk inançları açısından ashâb-ı Kef'e dâir daha fazla bilgi için bkz. Faruk Sümer, *Eshabü'l-Kehf* (Yedi Uyurlar), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1989, s. 20-21.

Dolayısıyla çeşitli şifâ duâlarının bulunduğu bir kitapçıkta ashâb-ı Kefh'in isimlerinin bulunması gayet tabîidir.

Ashâb-ı Kefh'in isimlerine gelince, bu isimler farklı şekillerde telaffuz edilmekle birlikte halk arasında yaygın olarak bilinen/yazılan şekli şöyledir: Yemlihâ, Mekselinâ, Mislinâ, Mernûş, Debernûş, Şâzenûş, Kefeştatayuş; köpeklerinin ismi ise Kitmîr. Mağara arkadaşlarının liderinin Mekselinâ olduğu, Kefeştatayuş'un yolda kendilerine katılan çoban, Kitmîr'in ise bu çobanın köpeği olduğu rivâyeti öne çıkmaktadır. Hıristiyanlık'ta da "Yedi Uyurlar" olarak anılan bu yedi kişi, azizlerden kabul edilir.⁵⁶

Sonuç

Yukarıda tanıtmaya çalıştığımız bu mecmûa elbette kendi alanının tek örneği değildir. Bu kitapçıkla neredeyse birebir aynı tertipte, yâni yakanış/münâcât içeren bir şiirle başlayıp gündelik hayâtın farklı vakitlerinde okunması tavsiye edilen, özellikle hadis kaynaklı kısa duâların yer aldığı başka neşirler de vardır.⁵⁷ Sahîfe sayısı ve ebadı bakımından birbirine yakın olan bu tarz neşriyât, o günün şartlarında cemiyette kendini gösteren ısrarlı talepleri karşılamak üzere hazırlanmış olabilir. Ayrıca bu kitapçıkların ekseriyetle hareketli nesihle basılmış olması da Kur'an-ı Kerîm hattına alışkın bir okuyucu kitlesinin hedef alındığını düşündürmektedir.⁵⁸

Kitapçıkta yer alan duâlar içerisinde özellikle iki münâcât, şiir olmaktan ziyâde duâ formuna daha yakın durmaktadır. Bu duâların şiir formunda söylenmiş olması, gelenekte vezinli ve kafiyeli sözün sadece edebiyatçıların inhisârında olmayıp toplumun geniş kesiminde de karşılık bulduğunu göstermektedir. Münâcâtlarda görüldüğü üzere, özenle seçilen kelimelerle oluşturulan mısraları belli bir ritim kalıbına dökerek Hak Teâlâ'ya yakanışta bulunmak, yaygınlık kazanmış bir estetik anlayışının, daha dar anlamda yerleşik bir belâgat zevkinin delili sayılabilir. Duâyı edebiyâta taşımak meselesi hiç şüphesiz en başta Kur'an-ı Kerîm'in

⁵⁶ Yedi Uyurlar'ın isimleri, Latince'de, "Maximianus, Malchus yahut Marcus, Martinianus, Constantinus, Dionysius, Johannes, ve Serapio" şeklindedir. Bkz. Faruk Sümer, *Eshabü'l-Kehf* (Yedi Uyurlar), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1989, s. 22, 24. Ayrıca bkz. Enis Karakaya, Selçuk Uygun, "Yaşayan Bir Anadolu Efsanesi: Efes'te Yedi Uyurlar Mezarı", *Türkiyemiz*, 59 (Ekim 1989), s. 48. Bu konuda eski bilgileri de kritik eden başka bir çalışma için bkz. Gül Güllü, "Mitolojiden Teolojiye Eshabü'l-Kehef", *Millî Folklor*, c. VIII, sy. 59 (Güz 2003), s. 22.

⁵⁷ Münâcâtla başlayıp kısa duâlarla ikmâl olan bu kitapçıklardan biri için bkz. Mehmed Nûrî, *Hakkımızda Hayırlı Sulh ve Selamete Dâir Münâcât*, yy., 1338. Kitapçığın kapağına münâcâtın bestekârının ismi (Mehmed Bahâeddin) de yazılmıştır.

⁵⁸ Burada vurgulamak istenilen husus, pek çok örneğine tesadüf olunan bu mecmûaların muhtemel okuyucu kitlesinin hanımlar olabileceğidir. Bu mecmûaların kadınlara yönelik neşir faaliyetleri kapsamında olabileceğini söylemek aşırı yorum gibi görünse de *Bilâl Nûrî Münâcâtı*'nı bugün de okumaya devam eden az sayıdaki müdâvim okuyucununun yaşlı hanımlardan ibâret olduğu gözlenmiştir. Esâsen bu teâmül günümüzde de farklı değildir. Matbûatımıza, "Güllü Yaşın" deyimiyile dâhil olan duâ kitaplarının daha ziyâde kadınlar arasında rağbet görmesi, bu yönelimin devâmı sayılabilir. Ne var ki duâ kitaplarının yeni versiyonlarında geleneğin aksine şiirden edebiyâttan bir iz bulunmamaktadır.

bilcümle belâgat kaidelerine kaynak teşkil edecek şekilde vecîz bir metin olması ve Peygamber Efendimiz'in bizâtihî "Cevâmiu'l-kelîm" sıfatını taşımasıyla da alâkalıdır. Sözü güzel söylemek, "Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. (Nahl, 16/125)" meâlindeki âyette de görüldüğü üzere zâten Hak Teâlâ'nın emri ve murâdıdır.

Bilâl Nûri Münâcâtı, ilk baskı esas alındığında yüz yirmi beş sene önce bir mü'minin dünyâ ve âhiret hayâtına dâir beklentileri ve korkuları, kulluk tasavvuru, özellikle duâların tamâmında bâriz şekilde görülen Hz. Peygamber'e bağlılık duygusu ve tevessül unsurlarının zenginliği bakımından da incelenmeye değer bir metin olarak durmaktadır. Fakat her şeyden önce dinî-tasavvufî edebiyâtın nüfûz sahasının genişliğini göstermesi bakımından mühim bir örnektir.

Metin kısmında kitapçığın tamâmı transkripsiyon alfabesine aktarılacak sûretiyle verilmiştir. Harekeli bir metin olup hattatın kaleminden çıktığı şekilde neşredilmiştir. Ne var ki aynı dönemde yayımlanan diğer benzer taş baskısı kitaplarda olduğu gibi metin boyunca, Türkçe kelimelerin ve özellikle eklerin imlâsında tutarlılık sağlanamadığı görülmektedir. Eklerin bir kısmı, eski Anadolu Türkçesi metinleri imlâsına uygun olarak yazıldığı halde bir kısmı günümüz telaffuzuna yaklaştırarak yazılmıştır. Arapça kelimelerde de bâzı küçük imlâ hatâları tespit edilmiştir. Metni olduğu gibi göstermek, daha doğrusu imlâdaki kararsızlığa dikkat çekmek maksadıyla neşir boyunca metne müdâhale edilmemiş, gerekli açıklamalar ile Arapça duâların tercümeleleri dipnotlara bırakılmıştır.

Bilâl Nûrî Münâcâtı Metni

[1]

İşbu Münâcât nâm kitâb müderrisîn-i kirâmdan Konyalı şeyh-zâde el-hâc
Bilâl Nûrî Efendi tarafından ihvân-ı dîne yâdigârdır.

Sene 1303 H[icrî]

[2]

Münâcât

Bismillâhirrahmânirrahîm

[fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

Yüzümi dergâha tutdum yâ Ğanî Perverdigâr
Derdime dermân irişdir yâ Ğanî Perverdigâr

Şaşmışam yâ Rab vebâdan eyle şerrinden halâş
‘İzzetiñ zâtıñ haqqı-çün⁵⁹ yâ Ğanî Perverdigâr

Ğam çerisi her yanadan bağlamışdır yolumu
Ğamdan âzâd eyle bizi yâ Ğanî Perverdigâr

[3]

Her ne derde mübtelâ olsa kamu halk-ı cihân
Senden ister derde dermân yâ Ğanî Perverdigâr

‘Arş-ile kürsiñ haqqı-çün⁶⁰ bir nazar kıl hâlîme
Kullarımı sen sevindir yâ Ğanî Perverdigâr

Ol Resûl’in âb-ı rûyı hürmeti-çün yâ İlâh
Kahr-ı miñnetden halâş it yâ Ğanî Perverdigâr

Hicr odı cânıma kâr idüp kül itdi bağrımı
Nâr-ı hicrinden halâş it yâ Ğanî Perverdigâr

Zehrini baña içirdi bir dem içre bu felek
Âh elinden dehr-i dünün yâ Ğanî Perverdigâr

[4]

Cümle müşkil işleri sen hal idersin yâ Kerîm
Hâl-i müşkilden halâş it yâ Ğanî Perverdigâr

Enbiyânıñ evliyânıñ hürmeti-çün yâ Rahîm
Merhamet kıl ben garîbe yâ Ğanî Perverdigâr

Senden olmazsa ‘inâyet yâ İlâhe’l-‘âlemîn
Kime feryâd eylerim ben yâ Ğanî Perverdigâr

Levh-i mahfûz haqqı-çün⁶¹ hâcetim eyle revâ
Hasretime sen kavışdır yâ Ğanî Perverdigâr

Ğurbete düşdüm yüzümi tutmuşam dergâhına
Umarım senden ‘inâyet yâ Ğanî Perverdigâr

⁵⁹ Vezin zarûreti ile imlâdan sarf-ı nazarla “haqqı-çün” şeklinde okunmalıdır.

⁶⁰ Vezin zarûreti ile “haqqı-çün” şeklinde okunmalıdır.

⁶¹ Vezin zarûreti ile kelimenin “haqqı için” şeklinde imlâsı daha uygundur.

[5]

Ka'be hakkı-çün ki bünyâd eylemiş anı Halîl
Sen bizi hıfz eyle dâ'im yâ Ganî Perverdigâr

Kim ki yüz yire urup senden murâdın istedi
Ber-murâd itdiñ sen anı yâ Ganî Perverdigâr

Kesmezem senden ümîdim ey Kerîm-i zü'l-Celâl
Eyle müyesser yâ Rabbenâ yâ Ganî Perverdigâr⁶²

Muştafâ'ya virdiğîñ Kur'an-ı a'zam hakkı-çün
Yarlığa-gül anam atam yâ Ganî Perverdigâr

Hâlıkısın Râzıkısın on sekiz biñ 'âlemiñ
Cümle diller zıkr iderler yâ Ganî Perverdigâr

[6]

Öldiren diri kılan sensin kamu kulları[nı]
Ağladup hem güldirensin yâ Ganî Perverdigâr

Bahr-i rahmet her kime bir kaçre ihsân eyleseñ
Raħmete müstağrak olur yâ Ganî Perverdigâr

Fi'limizi bize yarın 'arz idersin yâ İlâh
Vah dirîğâ n'eyleriz biz yâ Ganî Perverdigâr

Fazlın-ile luğf idersin bize yârın yâ Kerîm
Gam degil minnet yeridir yâ Ganî Perverdigâr

Rûz-i mahşerde kamu mü'minlere didârını
'Arz idüp eyle teraħħum yâ Ganî Perverdigâr

[7]

Cümle îmân ehline fazlınla rahmet eyle-gil
Zira Ğaffâre'z-zünûbsın yâ Ganî Perverdigâr

Ne yüz ile varırız dergâhına yarın seniñ
Senden olmazsa 'inâyet yâ Ganî Perverdigâr

'Aybımızı yüzümüze urma yârın yâ İlâh
Çünkü Settârul-'uyûbsın yâ Ganî Perverdigâr

Gerçi yoldan azdırır bu nefsi emmâre bizi
Nefs elinden bizi kırtar yâ Ganî Perverdigâr

Bizi 'arşın gölgesinde gölgelendir yâ İlâh
Sâkin itdir cennet içre yâ Ganî Perverdigâr

[8]

Sen bize komşuluğın vir yâ İlâhî Aħmed'in
Hûr-i ğılmâna irişdir yâ Ganî Perverdigâr

⁶² Bu mısırâda vezin kusurludur.

On sekiz biñ ‘âlemiñ hâkı-çün olsun yâ İlâh
Sen kabûl it münâcâtım yâ Ğanî Perverdigâr⁶³

Şeş cihetden irişen dürlü belâlar yâ İlâh
Şıgınumam saña her dem yâ Ğanî Perverdigâr

İns ile cinnî vuñuşım hem tuyûruñ rızkını
Rûz u şeb yetişdiresin yâ Ğanî Perverdigâr

Dört kitâbın hâkı-çün yâ Vâhid ü Ferd ü Ehad
Her belâdan şakla bizi yâ Ğanî Perverdigâr

[9]
Hem belâdan hem kazâdan şakla bizi yâ Kerîm
Hem hañâdan hem hañardan yâ Ğanî Perverdigâr

Ķudretinle devr ider göklerde ay ile güneş
Ķürmetine sen esirge yâ Ğanî Perverdigâr

Çün işiñ luñf u keremdir kullarına yâ İlâh
Luñfını dâ’im umarız yâ Ğanî Perverdigâr

Yâ İlâhî bize bir kaç gün ecelden vir amân
‘Âlimiñ ‘ilmi hâkı-çün yâ Ğanî Perverdigâr⁶⁴

Yerler ü gökler hâkı-çün yâ İlâhe’l-‘âlemîn
Merhamet kıl ben ĝaribe yâ Ğanî Perverdigâr

[10]
Yüzi kara kılınam yâ Rab günâhım bî-‘aded
Luñfın irmezse n’idelim yâ Ğanî Perverdigâr

Tevbe kıldım itdigim işe peşmân olmuşam
Tevbemizi sen kabûl it yâ Ğanî Perverdigâr

Biñ bir ismiñ hürmeti-çün ümmetini Aħmed’iñ
Raħmetiñle yarlıĝa-ĝıl yâ Ğanî Perverdigâr

Soñ nefesde cümlemiz şeytân elinden kıl halâş
Bize îmân peyliĝin vir yâ Ğanî Perverdigâr

Bu münâcâtı okuyup yüzümi tutdum saña
Yüzümi maħşerde aħ it yâ Ğanî Perverdigâr

[11]
Ķim ki yüz tutup münâcât eyledi dergâhına
Ķâşa maħrûm komayasın yâ Ğanî Perverdigâr

Cümle maħşûd u murâdım Ķazretinden dilerim
Senden ayrık kimse yokdur yâ Ğanî Perverdigâr

Muştafâ’nıñ âb-ı rûyı hâkı-çün yâ Müste’ân
Ķamu odından halâş it yâ Ğanî Perverdigâr

⁶³ Bu mısırâda vezin kusurludur.

⁶⁴ Vezin zarûreti ile “hâkı-çün” şeklinde okunmalıdır.

Ol kıyâmet şiddetinden sen halâs it cümlemiz
Muştafâ'ya sen bağışla yâ Ganî Perverdigâr

Okuyanı hem yazanı rahmetiñle yarlığa
Diñleyenleri dañi hem yâ Ganî Perverdigâr
Temmet

[12]
Münâcât

[fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün]

'Abd-i muhtâcîñ kapuna geldi kıldı ilticâ
Eyle ihsân her murâdın luţf idüp yâ Rabbenâ

'Ömr ü rızkın eyle müzdâd tâ ola memnûn u şâd
Şerr-i a'dâ ile hussâd dîr ola hem dâ'imâ

Feth idüp ebvâb-ı hayr u feyziñi her rûz u şeb
Müstecâb eyle du'âsın hem de hâcâtın revâ

Hânesinden 'âmme-i âfâtı ib'âd eyleyüp
Kendüsiniñ cân u cismin eyle mahfûz ey Hüdâ

[13]
Kâffe-i esmâ-i hüsnâ hem de esmâ'î'n-Nebî
İsm-i a'zam hem dañi yüz dört kitâb-ı pür-bahâ

Bâ-ğuşûş Kur'ân-ı Furkân-ı 'azîm-i pür-hikem
Kim odur kânûn-ı Hâkk u şer'-i pâk-i Muştafâ

Enbiyâ vü evliyâ hem âl ü aşhâbî'r-Resûl
Hızr u İlyâs kuţb-ı gavs u Nakşibend-i zü'l-'ulâ

Hem Rufâ'î hem de Geylânî vü Mevlânâ dañi
Hep ricâlullâh-ı gayb u kuţb-ı her arz u semâ

Sidre vü 'arş-ı mu'allâ Ka'be-i 'ulyâ vü hem
Beyt-i Mağdes'le⁶⁵ mübârek kabr-i pâk-i Müctebâ

[14]
Yâ İlâhî işte bunlarla tevessül eyledim
Anlarıñ hürmetleri-çün ola maqbûl bu du'â

Nâ-ridâ vü kisve-i feyziñ ile 'âciz kuluñ
Eylesün yâ Rab hemişe irtidâ vü iktisâ
Temmet

⁶⁵ "Beyt-i Makdes" şeklinde harekelenmiş olan bu isim, yaygın kullanımıyla Mescid-i Aksâ'nın bir diğer adı olan "Beyt-i Makdis" olmalıdır; Beyt-i Mukaddes de denilir.

Du'â-i Mübîn

Her Mübîn'de yedi kerre okuya

Sübhâne'l-müneffisi 'an külli medyûnin. Sübhâne'l-müneffisi 'an külli maHzûnin. Sübhâne'l-muHallişi 'an külli mescûnin. Sübhâne'l-âlimi bi külli meknûnin. Sübhâne men ce'ale [15] Hazâinehu beyne'l-kâfi ve'n-nûn.

Ve izâ Kazâ emren fe innemâ yeKûlü lehu kün fe yekûn.

Fe sübhâne'llezî bi yedihi melekûtu külli şey'in ve ileyhi türce'ün.⁶⁶

Du'â-i Yâsîn

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme innî es'elüke şabren cemîlen ve kalben selîmen ve lisânen zâkiren ve du'âen müstecâben ve kitâben yemînen ve rizkân helâlen ve na'îmen muKîmen ve cenneten ve Harîren ve naDraten ve sürûran.

Yâ KaDiye'l-hâcât, [16] yâ Mucîbe'd-da'vât, yâ Kâşife'd-darri ve'l-beliyyât, yâ 'Âlime's-sırrı ve'l-hafiyât! İKzi hâcetî fî hâzihî's-sâ'ati'l-mübâreketi bi Hurmeti Yâsîn ve'l-Kur'ânî'l-hakîm.

Fe izâ Kazâ emren fe innemâ yeKûlü lehû kün fe yekûn.

Fe sübhâne'llezî bi yedihi melekûtu külli şey'in ve ileyhi türce'ün.⁶⁷

Du'â-i Sûre-i DuHân: Hâ Mîm

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme innî es'elüke bi esmâ'il-'izâmi yâ Mü'min yâ Müheymin yâ Müzeyyin yâ Rab! [17] İKzi hâcetî fî hâzihî's-sâ'ati'l-mübâreketi bi Hurmeti sûreti'd-DuHân.

Yâ Allah yâ Ğafûr yâ Şekûr yâ Settâr yâ Mâlikü lâ yürâmü yâ 'Azîzü lâ yenâmü yâ Kâimü lâ yezâlü yâ 'Âlim lâ yensâ yâ Bâkî lâ yefnâ yâ 'Azîmü min külli kebîrin yâ Rab!

⁶⁶ Tercüme:

Her türlü borçtan ferâha çıkaran (Allâh)'ı tesbîh ederim. Bîlcümle hüznü gideren (Allâh)'ı tesbîh ederim. Bîlcümle tutsaklıktan kurtaran (Allâh)'ı tesbîh ederim. Bîlcümle gizli saklıyı bilen (Allâh)'ı tesbîh ederim. Hazinelerini kâf ve nûn arasında (kûn) yaratan (Allâh)'ı tesbîh ederim.

"Bir işe hükmetti mi ona sadece 'ol' der, o da hemen olur (Bakara, 2/117)."

"Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şânı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz (Yâsîn, 36/83)."

⁶⁷ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allâh'ım senden sabr-ı cemîl, kalb-ı selîm, zikreden bir dil, kabul edeceğin duâ, sağ tarafımdan vereceğin defter, helâl rızık, kalıcı saâdet, cennet, ipek, aydınlık ve sürür isterim. Ey ihtiyaçları karşılayan, ey duaların karşılığını veren, ey sıkıntı ve belâları gideren, ey gizli saklıyı bilen! Şu mübarek saatte Yâsîn ve Kur'ân-ı Kerîm hürmetine hâcetimî yerine getir.

"Bir şeye karar verdiğinde ona sadece 'ol' der, o da olur (Mü'min, 40/68)."

"Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şânı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz (Yâsîn, 36/83)."

İkzi hâcetî fi hâzihi's-sâ'ati'l-mübâreketi bi rahmetike yâ Erhame'r-râhimîn.⁶⁸

Du'â-i İnnâ Fetahnâ Leke

Bismillâhirrahmânirrahîm

[18] Allâhümme yâ Nûr ve yâ Müdebbire'l-umûr! Ahric mine'z-zulumâti ile'n-nûr bi hâkkî âyeti'n-Nûr ve bi hâkkî "İnnâ fetahnâ leke fetħan mübînâ".

Yâ Fettâh yâ Rezzâk yâ Müfettiħa'l-ebvâb! İftah 'aleynâ ebvâbe'l-ħayr bi ħurmeti Muħammed 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm ve âlihi ve aşhâbihi ve zürriyyâtihî ve evvâcihi ecma'în bi rahmetike yâ Erhame'r-râhimîn ve'l-ħamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn.⁶⁹

Du'â-i Süre-i er-Rahmân

Bismillâhirrahmânirrahîm

[19] Allâhümme yâ ze'l-Menni ve lâ yümennü 'aleyke yâ ze'l-Celâli ve'l-ikrâm yâ Zâhire'r-râcin ve yâ câre'l-müstecrîn yâ şarīħa'l-müsteşriħin yâ Emâne'l-ħâ'ifin yâ Mücibe da'vete'l-muẓtarrîn yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhirîn!

Allâhümme iyyâke na'büdü ve iyyâke nesta'în, yâ Ğıyâse'l-müstegîsin eġisnî min şehâtiķe ve edħilnî fi ħıfzi 'inâyetike bi rahmetike yâ Erhame'r-râhimîn.

Allâhümme ente'l-Melikü'l-mevcüdü'l-maẓşüd [20] lâ taẓıdu sivâķe ve ente'l-Melikü'l-Müheymin fevķa'l-'arşı'l-'azîm. Ente'l-Melikü'r-Rahîmü keşîrû'l-ħayri rahîmen Ra'ûfen Vâħiden Şameden Âzîzen Âzîmen Ğaffâren Kâħhâren ve Meliken Settâren yâ Hannân yâ Mennân yâ Rahîm yâ Rahmân bi hâkkî sûreti'r-Rahmân yâ Fettâh yâ Rezzâk yâ Ğaniyyü yâ Muġnî!

İkzi hâcetî ve tekfînî mühimmâti yâ Ħafiyye'l-elţâf neccinâ mimmâ neħâf ve'ķzi 'anı'd-deyni [21] ve ħavâyici'l-müslimîn ve'l-müslimât bi hâkkî'l-Kur'âni'l-'azîm ve bi ħurmeti hâzihi's-sûreti'r-Rahmâni'l-kerîm.

Sübħâne Rabbike Rabbi'l-İzzeti 'ammâ yeşifûn ve selâmün 'ale'l-mürselîn ve'l-ħamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn.⁷⁰

⁶⁸ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allâh'ım, senden yüce isimlerinle isterim. Ey Mü'min, ey Müheymin, ey Müzeyyin, ey Rab! Duhân süresi ħürmetine Őu mübârek saatte hâcetimî yerine getir. Ey Allah, ey Gafûr, ey Şekûr, ey Settâr, ey aramadan Mâlik olan, ey uyumayan Azîz, ey zevâl bulmayan Kâim, ey unutmayan Âlim, ey fenâ bulmayan Bâki, ey her büyükten Azîm, ey Rab! Ey mermamet edenlerin en merhametlisi; rahmetinle Őu mübârek saatte hâcetimî yerine getir.

⁶⁹ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ey Allâh'ım, ey Nûr, ey işlerin Müdebbir'i! Nûr âyetinin ve Fetih süresi'nin ħakkı için (beni/bizi) karanlıklardan aydınlıķa çıkar. Ey Fettâh, ey Rezzâk, ey kapıları açan! Ħz. Muhammed (sas) ve O'nun âli, ashâbi, nesli ve bîlcümle zevceleri ħürmetine bize ħayır kapılarını aç; merhametinle ey merhamet edenlerin en merhametlisi. Ħamd, âlemlerin Rabbi' nedir.

⁷⁰ Tercüme:

Du'â-i Süre-i İzâ Veķa'a

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme yâ Müfettiħa'l-ebvâb ve yâ Müsebbibe'l-esbâb ve yâ Muķallibe'l-ķulûbi ve'l-ebşâr. Sebbib lena'l-esbâb [22] ve'ftah lena'l-ebvâb ve sehhl 'aleyna'ş-şavâb ve yessir 'aleyna'l-hisâb yâ Fettâh yâ Rezzâķ yâ Vehhâb!

Allâhümme yâ Râzıķa'l-muķallilîn ve yâ Erhame'l-mesâķîn ve yâ Rabbe'l-'âlemîn yâ İlâhe'l-evvelîne ve'l-âhîrîn! İğfirli v'erħamnî ve ente ħayru'r-râħimîn.

Allâhümme in kâne rızķı fi's-semâi fe enzilhu ve in kâne fi'l-ardı fe aħrichu ve in kâne ba'îden fe ķarribhu ve in kâne [23] 'asfren fe yessirhu ve in kâne ķalîlen fe keşşirhu ve in kâne ħarâmen fe ħallilhu ve in kâne ħelâlen fe bârikhu lenâ. İnneke 'alâ külli şey'in Kâdir bi rahmetike yâ Erħame'r-râħimîn ve'l-ħamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemîn.⁷¹

Du'â-i Süre-i Tebareke

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme yâ Raħmân yâ Raħîm yâ Ĥannân yâ Mennân yâ Sultân yâ Sübhân!

Allâhümme teķabbel ħâcetî bi ħaķķı'l-esmâi'l-'izâm [24] ve bi ħaķķı sûreti'l-Mülk ve bi ħaķķı Resûlike'l-kerîm yâ Allah yâ Rab yâ Kerîm bi rahmetike yâ Erħame'r-râħimîn.⁷²

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ey Allâh'im, ey kendisine ihsânda bulunulamayan ihsân sâhibi, ey celâl ve ikrâm sâhibi, ey umutla bekleyenlerin dayanağı, ey emân dileyenlerin imdâdına yetißen, ey feryat edenlerin feryâdına erißen, ey korkanların sığınadı, ey darda kalanların duâlarına karşılık veren, ey başlangıçtakilerin ve sonrakilerin ilâhi! Ey Allâh'im, sadece sana kulluk eder ve sadece senden yardım beklerim. Ey duâ edenlerin duâlarını kabul eden, gazabından sana sığınırım. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi, rahmetinle lutfunun himâyesine girmeme izin ver. Ey Allâh'im, maksûd olan varlığım Melik'i sensin; senden başka maksad yok. Sensin yüce arşın üzerindeki Melik, Mûheymin. Sen, Raûf, Vâhid, Samed, Azîz, Azîm, Gaffâr, Kâhâr ve Settâr olarak ħayrı çok merhametli bir Melik'sin. Ey Hannân, ey Mennân, ey Raħîm, Raħmân süresi ħakkı için ey Raħmân, ey Fettâh, ey Rezzâķ, ey Ganî, ey Muğni! Ĥâcetimi yerine getir; ey lutufları gizli olan, sen benim ihtiyaçlarıma yetersin. Kur'ân-ı Kerîm ħakkı ve Raħmân süresi ħürmetine bizi korkularımızdan kurtar, bizi borçtan kurtar, müslüman erkeklerin ve müslüman kadınların ihtiyaçlarını gider.

"Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Peygamberlere selâm olsun. Ĥamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur (Saffât, 37/180-182)."

⁷¹ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ey kapıları açan, ey sebepleri hazırlayan, ey kalpleri ve gözleri evirip çeviren! Bize sebepleri hazırla, bize kapıları aç, doğru olanı yapmayı bize kolaylaştır ve ħesâp vermeyi bize kolaylaştır. Ey Fettâh, ey Rezzâķ, ey Vehhâb! Ey fakir düşenlere rızık veren, miskinlere/fakirlere çok merhametli olan ve âlemlerin Rabbi olan Allâh'im! Ey başlangıçtakilerin ve sonrakilerin ilâhi! Beni bağışla, bana merhamet et. Sen merhamet edenlerin en ħayrlısısın. Ey Allâh'im, eğer rızıkım semâda ise onu indir; eğer yerdeyse onu çıkar; uzaktaysa yakınlaştır; zordaysa kolaylaştır; az ise çoğalt; ħaramsa helâl kı; helâl ise onu bize mübârek eyle. Şüphesiz sen rahmetinle her şeye Kâdir'sin. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Ĥamd, âlemlerin Rabbi olan Allâh' adır.

⁷² Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ey Allâh'im, ey Raħmân, ey Raħîm, ey Hannân, ey Mennân, ey Sultân, ey Sübhân! Ey Allâh'im yüce isimlerinin, Mülk süresinin ve Kerîm olan Resûl'ün ħakkı için ħâcetim kabul eyle. Ey Allâh, ey Rab, ey Kerîm. Merhametinle, ey merhamet edenlerin en merhametlisi!

Hâzâ Du'â-i Uğruc

Bismillâhirrahmânirrahîm

Bismillâhi uğruc ve billâhi uğruc ve lillâhi uğruc ve tallâhi uğruc ve billâhî'llezî uğruc ve bi hakkı Tevrât-i Mûsâ uğruc ve bi hakkı İncil-i 'Îsâ ve bi hakkı Zebûr-ı Dâvûd uğruc ve bi hakkı Furkân-ı Muhammedin Resûlillâh uğruc ve yüz yirmi [25] dört biñ peygamber hürmeti-çün uğruc ve üç yüz on üç mürseller hürmeti-çün uğruc ve Cebrâ'il ve Mîkâ'il ve İsrâfil ve 'Azrâ'il hürmeti-çün uğruc ve sekiz uçmağ ve yedi tamû hürmeti-çün uğruc kamer ve şems hürmeti-çün uğruc qar ve yağmur hürmeti-çün uğruc Hârût ve Mârût hürmeti-çün uğruc ve mağaralarda yatan gazîler hürmeti-çün uğruc Şam ve Bağdâd ve Mısır evliyâları hürmeti-çün uğruc [26] Trablus ve Tunus ve Cezâyir erleri hürmeti-çün uğruc ve Zağvân ve Kırvân evliyâları hürmeti-çün uğruc Mekke'de ve Medîne'de yatan enbiyâlar hürmeti-çün uğruc ve Kuds-i şerîf hürmeti-çün uğruc ve Beyti'l-ma'mûr hürmeti-çün uğruc ve dört biñ dört yüz tabakât erenleri hürmeti-çün uğruc ve hâteme'n-nebiyyîn Muhammedün Resûlullâh hürmeti-çün uğruc ve bi hürmeti 'arşî'l-'azîm uğruc felekin hasenâtin [27] feleke hasenâtin feleke hasenâtin şerberâşiyen qarqarâşiyen qarqarâşiyen şeceddetin şeceddetin şeceddetin mülhakan mülhakan mülhakan ev lazzan ev lazzan ev lazzan bihi bihi bihi üskün üskün üskün uğruc bi hürmeti hâzihî Allâhümme altı biñ altı yüz altmış altı âyât-ı Kur'ân hürmeti-çün uğruc yel iseñ karayel iseñ bevâsır iseñ uğruc Muhammed Muştafâ şallallâhu 'aleyhi ve sellem perîlerinden iseñ uğruc [28] Seyyid Ahmed[-i] kebîr perîlerinden iseñ uğruc Süleymân peygamber perîlerinden iseñ uğruc Kâf tağı ardındaki perîlerden iseñ ve puñar başında ve ayağında ve ağaçlar dibinde ve şular kenarında olanlardan iseñ uğruc ve dıvar cânibinden iseñ uğruc ve karanlık yerlerde olanlardan iseñ uğruc nâr-ile qarışup gelenlerden iseñ uğruc yarım baş ağrısından iseñ [29] uğruc göz ağrısından iseñ uğruc bel ağrısından iseñ uğruc ve her ne ağrıyla girdinse uğruc yetmiş iki halkıñ mazlemesi seni tutsun eger koyup gitmez iseñ uğruc kara sam saña kapasın uğruc eger koyup gitmez iseñ uğruc lâ havle velâ kuvvete illâ billâhî'l-'aliyyi'l-'azîm yâ Allah yâ Allah yâ Allah.

[Du'â]

Bismillâhirrahmânirrahîm

Bismillâhi ve billâhi ve tallâhi ve minallâhi [30] ve ilallâhi ve'l-ğamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhu v'allâhu ekber ve e'azzü ve ecellü mimmâ eğafü ve eğazeru Allâhu Ekber kebîran ve'l-ğamdü lillâhi keşîran ve sübhânallâhi bükreten ve eşîlen. Bismillâhi's-Şâfî bismillâhi'l-Kâf bismillâhi'l-Mu'âfî bismillâhi'llezî la yeğurru me'a ismihi şey'ün fi'l-ardı velâ fi'semâ'i ve hüve's-Semî'u'l-'Alîm.

Ve nünezzilü mine'l-Kur'âni mâ hüve şifâ'un ve rahmetün li'l-mü'minîn.

Allâhümme'r-Râfi ve ente's-Şâfi e'ûzü bike min şerri mâ қадабte Allâhu Ekber Allâhu Ekber Allâhu Ekber. Eyyühe'l-melekânü' [31] l-küberân! E'ûzü billâhi Rabbî ve Rabbikümâ ve Hâlikî ve Hâlikükümâ ve Muşavvirî ve Muşavvirükümâ Hâlikî's-şuveri ve Râziķi'l-beşeri e'ûzü billâhi min cemî'i'l-âfâti ve'l-âhâti ve'l-belâi ve'l-emrâdi ve'l-esķâmi ve'l-keseli ve'l-ķamûdi ve'l-ķayâli. U'ûzü ķâmile kitâbî hâzâ bi esmâike'l-'izâmî ve âlâike't-temâm yâ ze'l-Celâli ve'l-ikrâm.⁷³

[Du'â]

Bâb: Şeytân vesvesesinden ve yılan şokmasından ve nazardan emîn olmak için [32] bu du'â[yı] okuya.

Bismillâhirrahmânirrahîm

E'ûzü bi kelimâti'llâhi't-tâmmâti min külli şeytânin ve hâmmetin ve min külli 'aynin ve lâmmetin.⁷⁴

[Du'â]

Bâb: Her kim bu du'âyı her şabâh yedi kerre okusa 'ilmi ziyâde ola.

Ve ķul Rabbi zidnî 'ilmen ve fehmen.⁷⁵

[Ek]

Yemlîhâ Mekselinâ Mişlinâ Mernûş Debernûş Şâzenûş Kefeştatâyûş Kîtmîr

⁷³ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bismillâhi ve billâhi ve tallâhi ve minallâhi ve ilallâhi. Hamd Allâh'adır, Allâh'tan başka ilâh yoktur. Allâh, korktuğum ve çekindiğim her şeyden büyük, aziz ve uludur. Allâh çok büyüktür, O'na çokça hamd olsun, Allâh'ı gece gündüz tesbîh ederim. Şâfi olan Allâh'ın adıyla, Kâfi olan Allâh'ın adıyla, Mu'âfi olan Allâh'ın adıyla, gökte ve yerde O'nun ismiyle hiçbir şeyin zarar vermediği Allâh'ın adıyla; O Semî'dir, Alîm'dir.

"Biz Kur'an'dan, mü'minler için şifâ ve rahmet olacak şeyler indiriyoruz. (İsrâ, 17/82)."

Ey Allâh'ım Râfi'sin, Şâfi'sin. Gazap ettiğinin şerrinden sana sığınırım. Allâhu ekber Allâhu ekber Allâhu ekber! Ey büyük melekler! Rabb'ime ve Rabb'imize, yaratıcıma ve yaratıcımıza, sûretleri yaratan Musavvir'ime ve Musavvir'imize ve beşerin Râzık'ı olan Allâh'a sığınırım. Bütûn âfetlerden, zâfiyetlerden, belâlardan, hastalıklardan, sakatlıklardan, tembellikten, atâletten ve hileden (Metinde bu kelime "h" harfi ile yazılmış olup "hayâl" mânâsında olmakla birlikte, doğru imlânın "h" harfi ile "hile" anlamındaki "hayâl" kelimesi olma ihtimâli daha isâbetli görünmektedir.) Allâh'a sığınırım. Yüce isimlerin ile bu kitabımı taşıyanı koru! Ey celâl ve ikram sahibi (Allâh'ım)!

⁷⁴ Tercüme:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allâh'ın kelimelerinin tamamıyla, şeytanın her türlüşünden ve zehirli hayvanlardan; her türlü gözden ve kem nazarlardan (Allâh'a) sığınırım!

⁷⁵ Tercüme:

Bu duânın esâsı, "Rabbim! İlmimi arttır de. (Tâ Hâ, 20/114)" âyeti olup "Rabbim! İlmimi ve anlayışımı arttır" şeklinde duâ kalıbına aktarılmıştır.

Kaynaklar

Ateş, Süleyman, *Açıklamalı Büyük Duâ Mecmuası*, Kılıç Kitabevi, Ankara, t.y.

Aydar, Hidayet, "Mübîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, XXXI, 439.

Bebek, Adil, *Din ve Düşünce Açısından Duâ*, Rağbet Yayınları, İstanbul 1998.

Bursevî, İsmail Hakkı, *Varlığın Dili: İbn Meşş Salavâtı ve Şerhi* (Şerh-i Salavât-ı İbn Meşş), haz. M. Nedim Tan, İz Yayıncılık, İstanbul 2010.

Çelebioğlu, Âmil, "Türk Edebiyatında Manzûm Dinî Eserler", *Şükriî Elçin Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara 1983.

Ceylan, Ömür, "Ölümün Unutulan Adı: Vebâ", *Dergâh*, sy. 182, Nisan 2005, s. 20-21.

Deniz, Sebahat, "Kadıızâde Mehmed İlmî'nin Sultan IV. Murad İçin Yazdığı Manzum Duânâme'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 1 (2008), s. 9-40.

Duâ Mecmûası, Hulûsi Efendi Matbaası, Dersaadet 1343.

Duran, Hamiye, "Sözlü Gelenekteki Yemek Dualarına Dair", *Millî Folklor*, c. VIII, sy. 57 (Bahar 2003), s. 98-101.

Ekici, Metin, "Tire Yöresi Yağmur Duası Gelenekleri üzerine Bir İnceleme", *Millî Folklor*, c. VII, sy. 56 (Kış 2002), s. 46-52.

Eren, Şadi, *Kur'anda Duâ*, Işık Yayınları, İzmir 1994.

Gülbank ve Tercüman Mecmûası, y.y., t.y.

Güllü, Gül, "Mitolojiden Teolojiye Eshabü'l-Kehef", *Millî Folklor*, c. VIII, sy. 59 (Güz 2003), s. 14-22.

Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâeddin Nakşibendî, *Mecmûatü'l-Ahzâb*, I-III, y.y., t.y.

Günay, Ünver, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.

Hatemi, Hüseyin, *Duânın Anlamı*, Kevser Yayınları, İstanbul 2006.

Hüseyin Kâzım Kadri, *Türk Lûgatı*, Maârif Vekâleti, Ankara 1928, II.

İbn Ebî'd-Dünyâ, *el-Ferec Ba'de's-Şidde* (Hadislerde Sıkıntidan Kurtuluş), trc. Yıldız Alkan, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2008.

Kandemir, Mehmet Yaşar, *Şifâ-i Şerîf Şerhi*, I-III, Tahlil Yayınları, İstanbul 2012.

Karakaya, Enis - Uygun, Selçuk, "Yaşayan Bir Anadolu Efsanesi: Efes'te Yedi Uyurlar Mezarı", *Türkiyemiz*, 59 (Ekim 1989), s. 46-53.

Koçin, Abdulkhakim, *Türk Edebiyatında Münâcât*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2011.

Kurt, Hüseyin "el-Bârikât'ta Zikir ve Duanın Psikolojik Boyutu", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 13, sy. 20 (2008), s. 181-192.

Levend, Ağâh Sırrı Levend, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, sy. 371 (Ankara 1972), s. 35-80.

Macit, Muhsin, "Münâcât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, XXXI, s. 563-564.

Mehmed Nûrî, *Hakkımızda Hayırlı Sulh ve Selamete Dâir Münâcât*, yy., 1338.

Muhammed Muîn, *Ferheng-i Fârisî: Mutavassıt*, Müessesesi-i İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1364/1985, I.

Münâcât-ı Şerîf, t.y., y.y.

Özege, M. Seyfettin, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, Fatih Matbaası, İstanbul 1975, III; 1979, V.

Panzac, Daniel, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba*, trc. Serap Yılmaz, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997.

Sarıkaya, Yaşar, *Ebu Said El-Hâdimî*, Kitap Yayınları, İstanbul 2008.

Saruhânî, İlyas b. Mecciddin İsa Akhisari, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, haz. Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

Soysaldı, H. Mehmet, *Kur'an-ı Kerime Göre Duâ*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1996.

Sümer, Faruk, *Eshabü'l-Kehf (Yedi Uyurlar)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1989.

Şemseddin Sâmî, *Kâmûsü'l-A'lâm*, Mihrân Matbaası, İstanbul 1311, IV; 1314, V.

Şener, Halil İbrahim, *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-hüsnâlar*, doktora tezi (1985), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şişman, Bekir, "Samsun'da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk Kültür Tarihi Bağlamında Düşündürdükleri", *Millî Folklor*, c. VIII, sy. 58 (Yaz 2003), s. 86-92.

Taşköprizâde Ahmed, *Mevzûâtü'l-Ullûm*, trc. Kemâleddin Mehmed Efendi, I-II, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1313.

Topaloğlu, Bekir, "Esmâ-i Hüsnâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XI, s. 404-418.

Topaloğlu, Bekir, "Rab", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, XXXIV, s. 72.

Trabzonlu Sakazâde Hafız İsmail, *Kadeh Duâsı*, yy., 1321.

Uludağ, Süleyman, "Tasavvufta Dua Anlayışı (Dua)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, IX, s. 529-539.

Uzun, Mustafa, "Edirne Müftüsü Fevzi Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XII, s. 506-509.

Uzun, Mustafa, "Türk Tasavvuf Edebiyatında Bir Duâ ve Niyâz Tarzı Gülbank", *İLAM Araştırma Dergisi*, I, sy. 1 (1996), s. 69-84.

Yâfîf, Affüddin Abdullah b. Esad b. Ali el-Yemânî, *ed-Dürri'n-nazîm fi Havassı'l-Kur'âni'l-azîm, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye*, Beyrut 2000/1420.

Yalçın, Cavit, *Kur'an'da Duâ*, Vural Yayıncılık, İstanbul 1998.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Levh-i Mahfûz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara 2003, XXVII, s. 151.

Yavuz, Yusuf Şevki, "Teveşşül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, XLI, s. 6-8.

Yücel Çetin, Ayşe - Şahin, Kadir, "Bedik", *Millî Folklor*, c. VII, sy. 14 (Bahar 2002), s. 66-70.

Yurdağür, Metin, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın İsimleri*, Marifet Yayınları, İstanbul 1996.

Zeynelâbidîn, Ebü'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali Haşimi, *Sahîfe-i Seccâdiye: İmâm Zeynelâbidîn Aleyhisselâm'dan Duâlar*, trc. Murtaza Turâbî, Sekaleyn Yayınevi, Kum: 1380/2001.

